

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ,
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І МИСТЕЦТВА**

Кафедра дошкільної освіти

Магістерська робота

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО**

Виконала: студентка II курсу ОС «Магістр»

Галузь знань: 01 – Освіта / Педагогіка

Спеціальність: 012 «Дошкільна освіта»

(заочна форма навчання)

Круць Ірина Леонідівна

Керівник: доктор педагогічних наук, доцент

Ніколаєску Інна Олександрівна

Рецензент: кандидат педагогічних наук, ст.

викладач

Ляховець Олеся Олександрівна

Черкаси – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ	7
1.1. Особливості компетентнісного підходу в освітньому процесі.....	7
1.2. Інформаційна компетентність вихователя як важливий чинник модернізації сучасної системи дошкільної освіти.....	17
Висновки до першого розділу.....	27
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ	29
2.1. Особливості формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у закладі вищої освіти	29
2.2. Сучасні методи формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.....	44
Висновки до другого розділу	52
РОЗДІЛ 3. ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	54
3.1. Педагогічні умови формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.....	54

3.2. Організація та аналіз результатів дослідження	64
3.3. Методичні рекомендації щодо формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.....	75
Висновки до третього розділу	78
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87
ДОДАТКИ	97

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство характеризується стрімкою зміною темпів життя, технологій, лавиноподібним зростанням інформації, ускладненням праці та соціальної діяльності, саме тому необхідно змінювати основні методи навчання. Недостатньо дати суму знань майбутнім фахівцям, потрібно навчити їх орієнтуватися в потоці інформації, систематизувати та обирати важливе, потрібне.

У сучасних умовах інформатизації освіти інформаційно-комунікаційні технології покликані надати вихователю інструментарій для оптимізації освітнього процесу, допомогти інтегрувати різні форми діяльності, надаючи освітньому процесу більшої інтенсивності.

Протягом останнього десятиріччя проблема впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту знаходилась у колі наукових інтересів багатьох дослідників (А. Андреев, І. Богданова, В. Галузьяк, Р. Гурін, Т. Койчева, А. Нісімчук, О. Падалка, І. Підласий, О. Шпак та інших), які наголошують на неможливості здійснення підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти без використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує вдосконалення освітнього процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві, сприяє розв'язанню проблеми щодо їх якісного впливу на зміст, методи та організаційні форми навчання, які, у свою чергу, створюють умови для процесу оновлення в галузі підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Одним із пріоритетів сучасної підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти є опанування інформаційно-комунікаційних технологій у галузі психолого-педагогічних та профільюючих дисциплін, що дозволить здійснити: розроблення індивідуальних програм професійної

підготовки майбутнього фахівця й організації освітнього процесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій на їх основі; усебічне охоплення всіх аспектів підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти навчальним, науковим, виробничим та інформаційним комплексом у закладі вищої освіти; створення системи методичного самоврядування як чинника активізації особистості студента в контексті професійної підготовки засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Основною тенденцією модернізації та реформування системи вищої освіти є впровадження компетентнісного підходу як найбільш пріоритетного при підготовці майбутніх фахівців, зокрема майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти. Саме зміни в дошкільної освіти, необхідність її інформатизації потребує застосування в освітньому процесі новітніх засобів та методів навчання майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Важливою умовою інформатизації освіти є готовність вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі передавання знань, що означає постійну, неперервну самоосвіту. І саме інформаційна компетентність вихователя – є компонентом його загальної педагогічної культури, найважливішим показником професійної майстерності й відповідності світовим стандартам у сфері дошкільної освіти.

Формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти розглядається, нині, як невід’ємна складова реформи системи педагогічної освіти в цілому. Основна мета якої передбачає підготовку освіченого фахівця відповідно до вимог інформаційного суспільства, формування необхідних знань, умінь і навичок та формування компонентів інформаційної компетентності.

Таким чином, актуальність означеної проблеми, важливість питання формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти обумовило вибір теми магістерської роботи: **«Педагогічні**

умови формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів ЗДО».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

- 1) проаналізувати інформаційну компетентність вихователя у контексті модернізації сучасної системи дошкільної освіти;
- 2) з'ясувати особливості формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у закладі вищої освіти;
- 3) обґрунтувати педагогічні умови формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти;
- 4) експериментально перевірити ефективність впливу запропонованих педагогічних умов на формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти;
- 5) розробити методичні рекомендації щодо формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Об'єкт дослідження – освітньо-професійна підготовка майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження – формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети використано такі **методи дослідження**:

теоретичні: загальнонаукові й логічні методи пізнання об'єктивної дійсності (індукція, дедукція, абстрагування, узагальнення, аналіз, синтез) для теоретичного узагальнення й формулювання мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження, висновків; *емпіричні*: анкетування, бесіда, спостереження, педагогічний експеримент; *статистичні*: методи математичної статистики для опрацювання отриманих даних.

Теоретичне значення роботи полягає в аналізі інформаційної

компетентності вихователя у контексті модернізації сучасної системи дошкільної освіти; з'ясуванні особливостей формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у закладі вищої освіти; обґрунтуванні педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Наукова новизна полягає у виокремленні педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Практичне значення результатів дослідження. Основні положення роботи можуть бути використані в освітньому процесі закладів дошкільної освіти; у закладах вищої освіти при викладанні навчальних курсів, написанні підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, курсових, кваліфікаційних і магістерських робіт; у процесі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів та в системі післядипломної педагогічної освіти.

Структура та обсяг дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (80 найменувань), 2 додатків. Повний обсяг роботи становить 98 сторінок, зокрема 86 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

1.1. Особливості компетентнісного підходу в освітньому процесі

Для сучасного рівня соціального розвитку характерні зміни у сфері освіти: відбувається реконструкція освітніх послуг, реорганізація закладів освіти, змінюються підходи до оцінювання результатів професійного навчання, постійно зростає рівень попиту суспільства на професійну компетентність фахівців сфери освіти.

Система освіти потребує переорієнтації освітнього процесу на розвиток особистості. Використання нових технологій, підвищення рівня інтелектуального розвитку нації вимагають зміни пріоритетів у напрямі реформування освіти із суто інформаційного підходу до навчання на компетентнісний. Мобільність, поінформованість, творче мислення, мотивація до самоосвіти та саморозвитку повинні стати основними характеристиками сучасної всебічно розвиненої особистості [7].

Нині стратегія модернізації освіти України передбачає, що в основу оновленого змісту освіти будуть покладені ключові компетентності, а основним результатом діяльності закладу освіти має стати не система знань, умінь і навичок сама по собі, а набір заявлених державою ключових компетенцій в інтелектуальній, суспільно-політичній, комунікативній, інформаційній та інших сферах.

У 70-х роках минулого століття в зарубіжній, а з кінця 80-х років у вітчизняній педагогічній науці та практиці формується новий напрям – компетентнісний підхід в освіті. Уведення в професійну освіту, окрім знань, умінь та навичок, нових освітніх понять (компетентність, компетенція

та ключові кваліфікації) активізувало наукові дослідження в галузі професійної компетентності.

Проблемам компетентнісного підходу присвячено праці таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як: Н. Бібік, І. Бех, М. Вачевський, О. Глузман, І. Зимня, Н. Кічук, Н. Кузьміна, А. Кузьмінський, З. Курлянд, О. Локшина, В. Луговий, О. Овчарук, О. Пометун, О. Семенов, Т. Симоненко, В. Теніщева, А. Хуторської, Н. Хомський, С. Флетчер, В. Хутмахер, Е. Шорт та інших. Учені вважають, що заклад вищої освіти повинен готувати компетентного фахівця, здатного продуктивно виконувати освітні завдання, які оптимізують становлення особистості іншої людини. Саме компетентність свідчить про ступінь залучення до активної діяльності, здатність ефективно розв'язувати проблемну життєву ситуацію, мобілізувати при цьому знання, досвід, цінності, уміння.

Визначальними категоріями компетентнісного підходу в освіті є поняття компетенції та компетентності, які активно й усебічно опрацьовують у науці, проте досі немає їхніх однозначних дефініцій. Поняття «компетенція / компетентність» аналізують у сучасній освіті як новий інтегральний соціально-особистісний феномен, як результат освіти. Названі поняття тісно пов'язані за значенням, тому нерідко ними оперують як синонімами, однак багато дослідників розрізняють ці терміни [2, с. 81].

У «Новому тлумачному словнику української мови» слово «компетенція» потрактоване як «добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи» [47, с. 874].

У наведених тлумаченнях компетенції спільною є змістова основа: знання, які повинна мати особа; коло питань, у яких особа повинна бути обізнана; досвід, необхідний для успішного виконання роботи відповідно до правил, законів, статуту. Знання, коло питань, досвід подані як узагальнені поняття, що не стосуються конкретної особи, не є особистісною характеристикою. У запропонованих дефініціях

«компетенція» означає також певну сферу діяльності, у якій людина повинна володіти компетентністю (бути компетентною).

Згідно з «Новим тлумачним словником української мови», «компетентний» має кілька значень: «1) який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний» [47, с. 874].

Міжнародні експерти вбачають у компетентності здатність застосовувати знання та вміння ефективно й творчо в міжособистісних взаєминах або в ситуаціях, що передбачають взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті так само, як і в професійних обставинах [16, с. 88].

Міжнародний департамент стандартів для навчання, досягнення та освіти характеризує поняття компетентності як спроможність кваліфіковано провадити професійну діяльність, виконувати завдання або роботу. Компетентність містить набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення стандартів у професійній галузі або в діяльності [49, с. 6]. Для того, щоб полегшити процес оцінювання компетентностей, департамент пропонує виокремити такі індикатори, як набуті знання, вміння, навички та навчальні досягнення.

Дослідник А. Хуторський розрізняє поняття «компетентність» і «компетенція» так: «компетенція – сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), які необхідні, щоб якісно і продуктивно діяти; компетентність – опанування людиною певної компетенції, що включає особисте ставлення до неї та предмета діяльності [54, с. 67].

Аналогічних міркувань дотримується І. Зимня, зазначаючи, що компетентність ґрунтована на знаннях, інтелектуальній соціально-професійній життєдіяльності людини. Дослідниця описує компетенції як «деякі внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення:

знання, програми (алгоритми) дій, системи цінностей та відношень, які потім виявляються в компетентностях людини як актуальних, діяльнісних виявленнях» [54, с. 68].

У нашому дослідженні поняття «компетентність» і «компетенція» також розмежовані. Компетенція – це коло повноважень, певна норма, її досягнення якої свідчить про правильне виконання якого-небудь завдання. Компетентність – це результат, ступінь засвоєння компетенції, готовність до виконання діяльності. Компетентність завжди індивідуально забарвлена якостями конкретної людини, тобто компетентність – це стала індивідуальна характеристика або якість (сукупність якостей), а також мінімальний досвід у певній сфері. Бути компетентним означає вміти мобілізувати отримані знання й досвід у конкретній ситуації. Компетентність реальна, стосується особи, існує «тут і зараз». Компетентність як властивість особистості існує в різних формах, як ступінь уміння, способу особистої самореалізації, певного підсумку саморозвитку особистості тощо.

Компетентність – це якість, характеристика особистості, що допомагає їй виконувати певні завдання, ухвалювати рішення, висловлювати судження стосовно певної галузі. Основою цієї якості є знання, обізнаність, досвід соціально-професійної діяльності людини, що свідчить про інтегративний характер поняття «компетентність» [66, с. 28].

Отже, поняття «компетентність», порівняно з «компетенцією», набагато ширше, компетентність є наслідком навчання, оскільки стосується особистості, то формується в процесі виконання комплексу дій.

О. Пометун розкриває компетентнісний підхід у сучасній освіті України та визначає ієрархічну структуру компетентності [55, с. 65-66]:

1. Ключові компетентності (міжпредметні та надпредметні компетентності) – здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культурнодоцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи актуальні індивідуальні, соціальні проблеми.

2. Загальногалузеві компетентності – компетентності, які формуються упродовж засвоєння змісту певної освітньої галузі і які відбиваються в розумінні «способу існування» відповідної галузі – тобто того місця, яке ця галузь посідає в суспільстві, а також уміння застосовувати їх на практиці у рамках культурно доцільної діяльності для розв'язку індивідуальних та соціальних проблем.

3. Предметні компетентності – складова загальногалузевих компетентностей, яка стосується конкретного предмета.

У загальній та професійній педагогіці дискутують із приводу сутності поняття «ключові компетенції / компетентності», що введене до наукового обігу на початку 90-х років ХХ століття Міжнародною організацією праці [28].

Термін тлумачать як загальну здатність людини мобілізувати в ході професійної діяльності отримані знання й уміння, а також використовувати узагальнені способи виконання дій. Водночас ключові компетенції забезпечують універсальність і тому не можуть бути вузькоспеціалізованими [28, с. 42].

Дослідники називають різну кількість ключових компетенцій – від 3-х до 39. В. Хутмахер оперує ухваленим Радою Європи визначенням п'яти ключових компетенцій [37, с. 68]: політичні й соціальні компетенції; міжкультурні компетенції (сприяють позитивним стосункам людей різних національностей, культур та релігій, взаєморозумінню і взаємоповазі); комунікативні (визначають рівень володіння технологіями усного та письмового спілкування різними мовами); соціально-інформаційна компетенція; персональна компетенція (готовність до постійного підвищення освітнього рівня, потреба в актуалізації та реалізації особистого потенціалу, здатність самостійно опановувати нові знання та вміння, здібності до саморозвитку).

Спираючись на численні дослідження, науковцями визначено такі групи ключових компетенцій:

Ціннісно-змістові компетенції. Це компетенції, пов'язані з ціннісними орієнтирами особистості, здатністю бачити та розуміти навколишній світ, орієнтуватися в ньому, усвідомлювати власну роль та призначення, вміти вибирати цільові й змістові установки для власних дій та вчинків, приймати рішення. Дані компетенції забезпечують механізм самовизначення особистості в ситуаціях будь-якої діяльності.

Загальнокультурні компетенції. Пізнання та досвід діяльності в галузі національної та загальнолюдської культури; духовно-моральні основи життя людини й людства, окремих народів; культурологічні основи сімейних, соціальних, суспільних явищ і традицій; роль науки та релігії в житті людини; компетенції у побутовій та культурно-дозвільній сфері, наприклад, володіння ефективними способами організації вільного часу. Сюди ж відноситься досвід освоєння особистістю картини світу, що розширюється до культурологічного та вселюдського розуміння світу.

Когнітивні компетенції. Це сукупність компетенцій особистості у сфері самостійної пізнавальної діяльності, що включає елементи логічної, методологічної, загальнонавчальної діяльності. Сюди належать способи організації, планування, аналізу, рефлексії, самооцінки. У рамках цих компетенцій визначаються вимоги функціональної грамотності: вміння відрізнити факти від домислів, володіння вимірювальними навичками, використання імовірнісних, статистичних та інших методів пізнання.

Інформаційні компетенції – це навички діяльності по відношенню до інформації в будь-яких галузях, а також у навколишньому світі; володіння сучасними засобами інформації та інформаційними технологіями. Пошук, аналіз та відбір необхідної інформації, її перетворення, збереження і передача.

Комунікативні компетенції. Знання мов, способів взаємодії з оточуючими і віддаленими подіями та людьми; навички роботи в групі, колективі, володіння різними соціальними ролями.

Соціально-трудові компетенції. Виконання ролі громадянина, спостерігача, виборця, представника, споживача, покупця, клієнта, виробника, члена сім'ї, тощо. У дані компетенції входять, наприклад, вміння аналізувати ситуацію на ринку праці, діяти відповідно до особистої та громадської вигоди, володіти етикою трудових і цивільних взаємовідносин.

Компетенції особистісного самовдосконалення спрямовані на освоєння способів фізичного, духовного та інтелектуального саморозвитку, емоційної саморегуляції та самопідтримки. Особистість оволодіває способами діяльності у власних інтересах і можливостях, що виражаються в безперервному самопізнанні, розвитку необхідних сучасній людині особистісних якостей, формуванні психологічної грамотності, культури мислення й поведінки. До даних компетенцій відносяться правила особистої гігієни, турбота про власне здоров'я, статева грамотність, внутрішня екологічна культура, способи безпечної життєдіяльності [53, с. 204-206].

Узагальнюючи вище сказане, можна зробити висновок про те, що ключові компетенції є перспективним напрямом у науці й освіті.

Вагомий внесок в опрацювання проблеми компетентності фахівця зробили вчені впродовж двох останніх десятиліть, обґрунтувавши професійну компетентність як категорію педагогічної науки, проаналізувавши окремі аспекти професійної компетентності: педагогічна компетентність, соціальна компетентність, комунікативна компетентність, інформаційна компетентність [78].

Поняття «професійна компетентність» потрактоване різнопланово, що зумовлене відмінністю наукових підходів: особистісно-діяльнісного, системно-структурного, знаннєвого, культурологічного [78, с. 59].

Досліджуючи професійну компетентність, науковці наголошують на різних її спектрах, де актуалізовано або знання та досвід, або якості особистості, або один з аспектів професіоналізму.

Так, професійна компетентність, на думку Е. Зеєра – це інтеграційна якість особистості фахівця, що включає систему знань, умінь і навичок, узагальнених способів виконання типових завдань [28, с. 50].

П. Третьяков розглядає професійну компетентність як фахову якість викладача поряд із діловими якостями, управлінськими вміннями, здібністю до саморозвитку, самоосвіти [28, с. 54].

А. Маркова під професійною компетентністю розуміє інтегральну характеристику суб'єктивної сторони професійної праці, якість людини як суб'єкта праці, поєднання психічних властивостей, психічний стан, що дають змогу діяти самостійно та відповідально, здатність виконувати певні трудові функції [32, с. 128].

Ю. Варданян, І. Ісаєв, О. Міщенко, В. Сластьонін, Є. Шиянов та інші тлумачать професійну компетентність як єдність теоретичної та практичної готовності і здатності особистості провадити професійну діяльність (використовувати теоретичні знання та практичний досвід для виконання професійних завдань) [37].

Є. Тонконога, зауважуючи, що професійна компетентність є інтегральною професійною якістю фахівця, поєднанням його досвіду, знань, умінь і навичок, може слугувати показником як готовності до роботи, так і здатності ухвалювати обґрунтовані рішення. Автор зазначає, що компетентність – не стабільний атрибут особистості і, щоб компетентність як потенційна можливість особистості призвела до ефективної професійної діяльності, необхідні певні об'єктивні умови, відповідна мотивація та певна актуалізація набутих знань [75, с. 465].

Перелік різних підходів до з'ясування сутності поняття професійної компетентності може бути продовжений, але вже на основі наведених позицій можна зробити висновок, що науковці називають різні підстави та різний набір компонентів для створення інтеграційної моделі компетентності фахівця.

Характерною рисою сучасного стану розвитку суспільства – є швидке проникнення інформаційних технологій в усі сфери громадського життя, що викликає необхідність адаптації закладів освіти до нових життєвих реалій. Нові інформаційні технології все ширше використовуються як суспільний продукт, який забезпечує інтенсифікацію прискорення науково-технічного прогресу, розвиток педагогічної науки, демократизацію суспільства.

Навчання за допомогою комп'ютера дає більш ширші можливості передачі інформації. Будь-яке навчання пов'язано із сприйняттям, аналізом та накопиченням інформації. Наочність відіграє велику роль у зацікавленості й розумінні матеріалу. Тому, традиційні плакати, стенди, роздаткові картки можуть бути замінені яскравою комп'ютерною графікою і, навіть, рухомими динамічними моделями процесів, що розглядаються [5, с. 21].

Нині відбувається перехід від енергетичної епохи до інформаційної, яка стає основною для всіх сфер життя і діяльності суспільства. За таких умов особливого значення набуває процес інформатизації освіти, який розглядаємо як частину процесу інформатизації суспільства.

У Законах України «Про освіту», Національній доктрині розвитку освіти в Україні, інформатизація освіти як комплекс соціально-педагогічних перетворень, пов'язаних з насиченням освітніх систем інформаційною продукцією, засобами й технологіями – визначається як один із напрямів її модернізації [15, с. 4].

Головною метою підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у соціально-економічних умовах інформаційного суспільства стає не одержання ними відомостей у вибраній вузькоспеціальній сфері, а набуття та розвиток певних компетентностей, які повинні забезпечити можливість адаптуватися в умовах динамічного розвитку сучасного світу.

Це потребує впровадження відповідних змін у зміст фахової підготовки й підвищення кваліфікації педагогів, уточнення діяльнісного підходу, зокрема переходу до інформаційної діяльності – сукупності процесів

збирання, аналізу, перетворення, зберігання, пошуку й розповсюдження інформації.

Ю. Рибка визначає професійну компетентність вихователів закладу дошкільної освіти як здібність до ефективного виконання професійної діяльності, що визначається вимогами посади та базується на фундаментальній науковій освіті й емоційно-ціннісному відношенні до педагогічної діяльності. Вона передбачає володіння професійно важливими установками та особистісними якостями, теоретичними знаннями, професійними вміннями й навиками [60, с. 261].

Професійну компетентність вихователів закладу дошкільної освіти Г. Беленька визначає як здатність розв'язувати завдання професійної діяльності на основі фахових знань і умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно важливих якостей, серед яких провідними є любов до дітей, що поєднується з вимогливістю, емпатією та комунікабельністю [7, с. 38].

Однією з базових компетентностей майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти, як і будь-якої особистості, є інформаційна компетентність.

Інформаційна компетентність – це напрям, який виник під впливом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

У сучасній психолого-педагогічній літературі визначають декілька видів понять, пов'язаних із вивченням інформаційної компетентності, наприклад: «комп'ютерна компетентність», «комп'ютерна грамотність», «інформаційна грамотність», «інформаційна компетентність», «інформаційна культура», тощо. При цьому, слід відмітити різний підхід авторів до трактування понять.

Одна з головних проблем компетентнісного підходу – створення загальноприйнятої методики формування ключових компетентностей майбутніх фахівців і визначення адекватних засобів її реалізації. Основні труднощі полягають у тому, що інформаційна компетентність – поняття багатофункціональне. Для її формування й розвитку потрібне певне

інформаційне-освітнє середовище, яке дасть змогу моделювати ту чи іншу реальну ситуацію, а також ефективні засоби моніторингу діяльності в цьому середовищі.

1.2. Інформаційна компетентність вихователя як важливий чинник модернізації сучасної системи дошкільної освіти

Нині реформування дошкільної освіти, необхідність її інформатизації потребує використання в освітньому процесі новітніх засобів навчання та підготовку майбутніх фахівців, які досконало володіють сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями.

Інформаційна компетентність це новий напрямок, який виник безпосередньо під впливом нових електронних інформаційних технологій.

Зміст поняття «інформаційна компетентність» включає наявність у сучасній людині виробленої звички одержувати знання з використанням сучасних комп'ютерних технологій [16].

Фундаментальні основи поняття «інформаційна компетентність» закладені в роботах С. Бешенкова, Я. Ваграменко, І. Вострокнутова, А. Кузнецова, О. Козлова, М. Лапчик, О. Лесневського, О. Овчарук, Н. Пак, Л. Петухової, І. Роберта, І. Румянцева, Н. Сороко, О. Спіріна та багатьох інших.

Сучасні підходи до здійснення професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільної ланки висвітлюються в дослідженнях О. Абдулліної, І. Богданової, А. Богуш, Н. Грами, Т. Жаровцевої, І. Зязюна, Е. Карпової, М. Князян, З. Курлянд, Р. Хмелюк та інших.

Необхідно зазначити, що вирішення проблем дошкільної освіти починається з професійної підготовки вихователів. У зв'язку з цим, актуальним стає навчання, яке засноване не лише на фундаментальних знаннях у певній галузі, а й на загальній культурі, що включає

й інформаційну. Тому кожному вихователю необхідна ґрунтовна підготовка в сфері сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Інформаційна компетентність заслуговує на особливу увагу тому, що саме вона дає можливість особистості бути сучасною, активно діяти в інформаційно-освітньому середовищі, використовувати новітні досягнення техніки у власній професійній діяльності.

Державні нормативні документи наголошують на необхідності набуття інформаційної компетентності майбутніми вихователями, а саме: Закон України «Про вищу освіту», Проект Концепції розвитку освіти до 2025 року, концептуальні засади реформування освіти «Нова українська школа» [2, с. 59].

Так, у новому законі України «Про освіту», зазначено, що нові освітні стандарти будуть ґрунтуватися на «рекомендаціях європейського парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя», але не обмежуватимуться ними, та структура нової школи починається з рівня дошкільної освіти [2, с. 60].

Велика кількість науковців виділяють інформаційну компетентність як обов'язкову складову професійної компетентності педагога.

У структурі професійної компетентності В. Бубнов, А. Гуржій, М. Жалдак, С. Іванова, Г. Козлакова, Н. Морзе та багато інших виділяють інформаційну компетентність, під якою розуміють здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати дані та оперувати ними відповідно до власних потреб і вимог сучасного інформаційного суспільства [30].

Результати одного з перших досліджень інформаційної компетентності представлені у звіті за результатами дослідження «Інформаційна компетентність в університеті штату Каліфорнія» за 2001 рік [23]. У ньому інформаційну компетентність представлено як компетентність роботи з бібліотечними ресурсами, а саме компетентність пов'язана з пошуком і опрацюванням різноманітних повідомлень. За результатами цього

дослідження були визначені складові інформаційної компетентності, а саме здатності:

1. Визначати тему дослідження та інформаційну потребу (визначати проблему, формулювати термінологію й ключові слова, визначати види матеріалів, необхідні для дослідження, використовувати електронні засоби пошуку потрібних відомостей);

2. Визначати й здійснювати пошук відповідних матеріалів, визначати різні типи джерел для різних завдань, правильно використовувати цитати;

3. Класифікувати знайдені відомості та використовувати їх в дослідженні;

4. Оцінювати знайдені відомості (перевірити їх точність, своєчасність, доцільність);

5. Організувати знайдені матеріали: групувати відповідно до розділів дослідження, використовувати цитати, скласти бібліографію [23, с. 8].

На думку науковця Н. Зав'ялової, інформаційна компетентність – це знання, уміння, навички й здатність їх застосовувати при розв'язанні задач з використанням засобів нових інформаційних технологій [29, с. 45].

Американські дослідники визначають інформаційну компетентність як поєднання комп'ютерної грамотності, вмінь працювати з традиційними видами повідомлень у бібліотеці, технологічної грамотності, етики, критичного сприйняття й навичок комунікації [16, с. 89].

Н. Пахотіна трактує інформаційну компетентність як упевнене використання комп'ютерів для збирання, зберігання, виробництва та обміну інформацією у навчанні, дослідженнях, роботі та дозвіллі [64, с. 379].

За словами О. Овчарук, інформаційна компетентність – це здатність застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в навчанні та повсякденному житті; раціональне використання комп'ютера й комп'ютерних засобів у процесі розв'язування завдань, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням та передаванням; будувати інформаційні моделі й досліджувати їх за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій [48, с. 3].

У дослідженнях І. Воротникова, інформаційну компетентність представлено як сукупністю знань, навичок та вмінь, що формуються в процесі навчання та самонавчання інформаційним технологіям, а також здатність до виконання педагогічної діяльності за допомогою інформаційних технологій [18, с. 282].

Науковець І. Молодоженя, визначає інформаційну компетентність як властивість педагога, який компетентно, тобто цілеспрямовано й самостійно, із знанням вимог до професійної діяльності в умовах інформатизації освітнього простору та власних можливостей та обмежень здатен застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі, методичній та дослідницькій діяльності та власної неперервної професійної педагогічної діяльності, та на основі аналізу педагогічних ситуацій може бачити й формулювати педагогічні завдання, а також знаходити оптимальні способи їх розв'язання із максимальним використанням можливостей інформаційно-комунікаційних технологій [45, с. 151].

Колектив авторів: С. Дочкін, Ю. Клецов, Т. Паніна зазначають, що інформаційна компетентність – це здатність педагога вирішувати професійні завдання з використанням сучасних засобів і методів інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій; особистісна якість, характеристика, яка відображає реально досягнутий рівень підготовки стосовно використання інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності; особливий тип організації знань, що дозволяють правильно оцінити ситуацію й прийняти ефективне рішення в професійно-педагогічній діяльності, з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [65, с. 28].

Дослідник С. Семчук визначає інформаційну компетентність вихователя закладу дошкільної освіти як певний рівень компетентності, що дозволяє оперативно орієнтуватися в інформаційно-освітньому середовищі, здійснювати пошук, оцінку, зберігання та використання

отриманої інформації в освітньому процесі закладу дошкільної освіти [64, с. 380].

Як стверджує О. Спірін, інформаційна компетентність – це підтверджена здатність особистості використовувати на практиці інформаційно-комунікаційні технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв’язування суспільнозначущих, зокрема професійних завдань підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти [67].

Отже, на підставі аналізу теоретичних джерел з проблеми дослідження, можна виділити спільну характеристику в розумінні поняття «інформаційна компетентність» – це вміння розв’язувати відповідні завдання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Слід зазначити, що окремі дослідники розглядають інформаційну компетентність як складову професійної компетентності, інші – поняття «інформаційна компетентність» пов’язують з поняттям «культура» і розглядають його у взаємозв’язку з поняттями «інформаційна грамотність», «інформаційна культура», що характеризують рівень розвитку особистості.

Науковці виділяють три складові в структурі інформаційної компетентності [11, с. 125]:

1. Інформаційна (здатність до ефективної роботи з повідомленнями у всіх формах їх представлення);
2. Комп’ютерна або комп’ютерно-технологічна (що визначає уміння та навички щодо роботи з сучасними комп’ютерними засобами та програмним забезпеченням);
3. Процесуально-діяльнісна (визначає здатність застосовувати сучасні засоби інформаційних та комп’ютерних технологій до роботи з інформаційними ресурсами).

Дана сукупність складових інформаційної компетентності має бути доповнена особистістними якостями майбутнього фахівця, які виражають здатність до успішного здійснення професійної діяльності.

Також до складу інформаційної компетентності входять суб'єктивні риси, що стосуються взаємовідносин особистості із самою собою, а саме здатність до самоусвідомлення, саморозвитку, виявлення та розвитку психічних якостей, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності, а також наявність мотивів і потреб у самовдосконаленні, саморозвитку, вдосконаленні та поглибленні професійних знань, особливо тих, що стосуються використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності [11].

Таким чином, визначені складові інформаційної компетентності можна представити у вигляді двох компонент – особистісної та професійно-інформаційної [21, с. 81].

Перша визначає суб'єктивні риси особистості фахівця, які сприяють успішній реалізації професійної діяльності майбутнього вихователя. До цих рис відносяться здатність до рефлексії, самоусвідомлення власної діяльності, комунікативні здібності, здатність до самоорганізації та організації інших людей, можливості швидкої мобілізації та зміни характеру виконуваної діяльності. Друга визначає об'єктивні характеристики особистості, а саме сукупність професійних знань, умінь, навичок, що стосуються роботи з сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями та здатностей їх застосовувати до розв'язування професійних задач [21, с. 82].

На думку Т. Тихонової, складовими інформаційної компетентності є технічна, інформаційна, педагогічна та технологічна компетентності.

Технічна компетентність розглядається дослідницею як здатність та готовність педагога до ефективного використання та опанування апаратних та програмних засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Інформаційна компетентність – здатність педагога до критичного аналізу джерел інформації, пошуку необхідних ресурсів, синтезу, узагальненню та структуруванню продуційованої інформації.

Педагогічна компетентність – здатність та готовність педагога до педагогічного проектування, змістового наповнення та використання інформаційних освітніх продуктів у власній професійній діяльності.

Технологічна компетентність – здатність та готовність педагога до інформаційно-технологічної діяльності, а саме постановки цілей створення освітнього інформаційного продукту, використанню існуючої або розробки нової технології створення продукту, тестуванню продукту на відповідність до певних вимог [26, с. 75-76].

О. Кривонос пропонує виділяти наступні основні компоненти інформаційної компетентності: мотиваційно-ціннісний, організаційно-змістовний, когнітивно-операційний, особистісно-рефлексивний [36, с. 78].

У структурі інформаційної компетентності науковець С. Раков розглядає такі складові: методологічну – усвідомлення комп'ютера як основи інтелектуального технологічного навколишнього середовища, усвідомлення можливостей та обмежень застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій для розв'язування соціальних та індивідуально значущих завдань сьогодні й у майбутньому; дослідницьку – усвідомлення комп'ютера як універсального технічного засобу автоматизації дослідження; володіння засобами інформаційно-комунікаційних технологій і методами застосувань та наукових досліджень у різних галузях знань; модельну – усвідомлення комп'ютера як універсального засобу інформаційного моделювання; опанування професійними пакетами комп'ютерного моделювання для різних освітніх галузей і навчальних предметів; алгоритмічну – усвідомлення комп'ютера як універсального виконавця алгоритмів і як універсального засобу конструювання алгоритмів; володіння базовими поняттями теорії алгоритмів, володіння сучасними засобами конструювання алгоритмів; технологічну – усвідомлення комп'ютера як універсального автоматизованого робочого місця для будь-якої професії; володіння сучасними засобами інформаційно-комунікаційних технологій для розв'язування практичних завдань [67].

Серед основних структурних компонентів інформаційної компетентності, науковці визначають: когнітивний компонент (знання й уміння в галузі інформатизації та комп'ютеризації); операційний компонент (застосування інформаційних технологій); психологічний компонент (готовність); професійний компонент (зв'язок з професією) [58, с. 12].

Інформаційна компетентність передбачає, на думку С. Литвиної, наявність в особистості здатностей: застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в навчанні та повсякденному житті; раціонально використовувати комп'ютер і комп'ютерні засоби під час розв'язування завдань, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням і передаванням; будувати інформаційні моделі й досліджувати їх за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій; давати оцінку процесові й досягнутим результатам технологічної діяльності [43].

Структуру інформаційної компетентності І. Молодженя виділяє як сукупність чотирьох компонентів: ціннісно-мотиваційний компонент (потреба в професійному навчанні, вдосконаленні, самовихованні, саморозвитку, наявність інтересу до професійної діяльності); когнітивний компонент (вільне володіння педагогом навичками опрацювання інформації та роботи з інформаційними об'єктами); діяльнісний компонент – це активне застосування інформаційних технологій і комп'ютера в професійній діяльності як засобів пізнання і розвитку інформаційної компетентності); комунікативна складова (уміння встановлювати міжособистісні зв'язки, вибрати оптимальний стиль спілкування в різних ситуаціях, володіти засобами вербального і невербального спілкування); рефлексійний компонент (ставленням до себе і до світу, до власної практичної діяльності та її здійснення) [16, с. 90].

У світовій науковій спільноті найбільш поширеним є розгорнутий перелік складових інформаційної компетентності педагогів. Основними складовими є – технічна грамотність, поглиблення знань, створення знань.

Дані складові розглядаються в рамках шести напрямів – розуміння ролі інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, програма й оцінка, педагогіка, інформаційно-комунікаційні технології, організація й адміністрація, професійне зростання [67].

У процесі інтеграції України до європейського освітнього простору даний перелік складових інформаційної компетентності може слугувати орієнтиром для розробки структури інформаційної компетентності вихователів закладу дошкільної освіти і має наступний вигляд [50, с. 28]:

1. Комп'ютерна грамотність: робота з текстовим редактором, Microsoft Power Point, презентації, мультимедіа.

2. Поглиблення знань: використання мережі Інтернет для самоосвіти, дистанційна освіта, професійні соцмережі, пошукові сервіси, електронна пошта.

3. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в дошкільній освіті: безпека, електронні (цифрові) іграшки, дидактика, організація розвивального середовища.

Розвиток інформаційної компетентності вихователя – є важливою умовою для здійснення професійної діяльності в сучасних умовах розвитку суспільства. Інформаційна компетентність особистості залежить від розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Інформаційна компетентність передбачає здатність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства.

Відповідно до ієрархічної структури компетентності науковці відносять інформаційну компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до загальногалузевої компетентності. Майбутньому вихователю необхідно бути у постійному інформаційному пошуку (під час самопідготовки, самовдосконалення). Також, вихователю необхідно мати здатність використовувати Інтернет-технології, телеконференції, локальні мережі, бази даних, інтерактивні дошки, тощо [46].

Вчені виділяють базовий, загальний та професійний етапи формування інформаційної компетентності у майбутніх вихователів та чітко розділяють застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітній діяльності та використання технологій для вирішення професійних завдань.

У цьому контексті, на їхню думку, інформаційна компетентність є сукупність двох складових: комп'ютерної грамотності та комп'ютерної освіченості. Тому, інформаційна компетентність є інтегральною характеристикою особистості, що виявляється в здатності засвоювати відповідні знання, уміння та навички щодо розв'язання завдань у педагогічній й професійній діяльності за допомогою комп'ютера [39, с. 100].

Першочергове завдання сучасної дошкільної педагогіки – формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів, які зобов'язані не тільки розуміти нові проблеми, що постають перед ними, а й знаходити їх рішення у повсякденній професійній діяльності.

Науковці зазначають, що у процесі формування інформаційної компетентності важливим є: наявність процедури набуття інформаційної компетентності, що є головною проблемою, з якою зустрінуться майбутні вихователі в процесі формування ключових компетентностей; постійна необхідність застосування й організації цього процесу під час викладання фундаментальних дисциплін професійної підготовки [48].

Конкурентоспроможними в інформаційному суспільстві є фахівці, які можуть самостійно підвищити власний професійний рівень, перекваліфікуватися, набути будь-яких необхідних додаткових знань, тобто метою закладу освіти – є сформувати особистість, яка знає, як навчатися, здатна досягати мети, вміє працювати з книгою, електронним ресурсом, шукати та знаходити необхідну інформацію, щоб вирішити ті або інші проблеми та використовувати для цього найрізноманітніші джерела інформації.

Висновки до першого розділу

Реформування освіти в Україні набуло нині глобального характеру. Оновлені цілі освіти віддзеркалились у нових напрямках розвитку педагогічної науки. Одним із них є компетентнісний підхід в освіті. В усіх публікаціях, присвячених обґрунтуванню компетентнісного підходу, підкреслюється його кардинально інноваційний характер.

Компетентнісний підхід передбачає чітку орієнтацію на майбутнє, яка проявляється у можливості побудови своєї освіти з урахуванням успішності в особистісній і професійній діяльності.

Головною метою підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у соціально-економічних умовах інформаційного суспільства стає не одержання ними відомостей у вибраній вузькоспеціальній сфері, а набуття та розвиток певних компетентностей, які повинні забезпечити можливість адаптуватися в умовах динамічного розвитку сучасного світу.

Це потребує впровадження відповідних змін у зміст фахової підготовки й підвищення кваліфікації педагогів, уточнення діяльнісного підходу, зокрема переходу до інформаційної діяльності – сукупності процесів збирання, аналізу, перетворення, зберігання, пошуку й розповсюдження інформації.

Професійну компетентність вихователів закладу дошкільної освіти науковці визначають як здатність розв'язувати завдання професійної діяльності на основі фахових знань і умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно важливих якостей, серед яких провідними є любов до дітей, що поєднується з вимогливістю та комунікабельністю.

Однією з базових компетентностей майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти, як і будь-якої особистості, є інформаційна компетентність.

Інформаційна компетентність заслуговує на особливу увагу тому, що саме вона дає можливість особистості бути сучасною, активно діяти в інформаційно-освітньому середовищі.

На підставі аналізу теоретичних джерел з проблеми дослідження, можна виділити спільну характеристику в розумінні поняття «інформаційна компетентність» – це вміння розв'язувати відповідні завдання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

У структурі інформаційної компетентності, науковці виділяють три складові: інформаційну; комп'ютерну або комп'ютерно-технологічну; процесуально-діяльнісну.

Обов'язково, дана сукупність складових інформаційної компетентності має бути доповнена особистістними якостями майбутнього фахівця, які виражають здатність до успішного здійснення професійної діяльності.

Нині існує велика кількість наукових робіт щодо структури інформаційної компетентності (Т. Тихонова, О. Кривонос, С. Раков, С. Литвинова, І. Молодоженя та багато інших).

У світовій науковій спільноті найбільш поширеним є розгорнутий перелік складових інформаційної компетентності педагогів. Основними складовими є – технічна грамотність, поглиблення знань, створення знань.

До структури інформаційної компетентності вихователів закладу дошкільної освіти належить: комп'ютерна грамотність (робота з текстовим редактором, Microsoft Power Point, мультимедіа); поглиблення знань (використання мережі Інтернет для самоосвіти, дистанційна освіта, професійні соцмережі, пошукові сервіси, електронна пошта); використання інформаційно-комунікаційних технологій в дошкільній освіті (безпека, електронні іграшки, організація інформаційно-освітнього середовища, тощо).

Необхідно зазначити, що інформаційна компетентність передбачає здатність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного інформаційного суспільства.

РОЗДІЛ 2

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

2.1. Особливості формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у закладі вищої освіти

Нині відбувається період стрімкого переходу до інформаційного суспільства у якому необхідно підготувати людину до швидкого сприйняття та опрацювання великих об'ємів відомостей, оволодіння сучасними засобами, методами та технологією роботи з інформаційними ресурсами.

Майбутній фахівець отримує знання, яких не вистачає на весь період його майбутньої професійної діяльності. Підвищення кваліфікації, а часом і перепідготовка, стає необхідним елементом професійної діяльності. Перед сучасною вищою школою постає завдання у підготовці таких фахівців, які були б готові до здійснення професійних обов'язків без адаптаційного періоду.

Зміст фахової підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти визначається змістом навчальних курсів, які викладаються майбутнім фахівцям під час підготовки до роботи у закладах дошкільної освіти.

В. Логвіненко зазначає, що сьогодні кожен студент, що отримує вищу освіту, має володіти конкретними навичками з використання технічних засобів (персонального комп'ютера та комп'ютерних мереж), уміти добувати інформацію з різних джерел: як із періодичної літератури, так і з електронних комунікацій; переробляти та представляти її в зрозумілому вигляді; ефективно використовувати інформацію у сфері професійної діяльності [44, с. 204].

Комп'ютери та інформаційні технології стають професійним інструментом у всіх закладах освіти, не оминаючи і дошкільну освіту.

Необхідною умовою інформатизації вищої освіти є готовність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти до застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання в процесі передавання знань, що означає постійну, неперервну самоосвіту.

Фахова підготовка вихователя нового типу можлива лише за умови наближення навчання у закладі вищої освіти до реальної професійної діяльності, оскільки становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти визначається в першу чергу постійним удосконаленням його професійних (інструментальних, міжособистісних, системних і спеціальних) компетенцій. Тому, змінюється методика проведення семінарських, практичних, лабораторних занять із дисциплін інформаційно-комп'ютерного циклу, оскільки вища школа покликана озброювати майбутніх вихователів інформаційною компетентністю.

Сучасний розвиток національної освітньої системи пов'язаний з перспективою впровадження компетентнісного підходу до навчання. Тому, перед кожним закладом вищої освіти постало складне завдання, пов'язане з формуванням й розвитком нового інформаційно-освітнього середовища.

Існування людини в інформаційному просторі вимагає її компетентності в тому, що стосується інформаційного співтовариства, форматів і стандартів реалізації інформаційних програм, умінь і навичок використання інформаційного ресурсу.

Необхідно зазначити, що стан технічних засобів і програмного забезпечення закладів вищої освіти не завжди відповідають рівню, необхідному для розв'язання завдань, що стоять перед майбутніми фахівцями в умовах інформаційної цивілізації.

У сучасному інформаційному суспільстві майбутні вихователі закладу дошкільної освіти мають не лише володіти базовими навичками користувача інформаційно-комунікаційних технологій, а й повинні бути готовим

застосовувати інформаційно-комунікаційні технології у педагогічній діяльності та для власного професійного розвитку [1, с. 58].

Важливим стратегічним завданням закладів вищої освіти під час підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти є перехід від звичного передавання нової інформації, нових ідей до формування в майбутніх фахівців компетентності, а саме інформаційної компетентності, формування передумов для змін у власній поведінці, тобто до розвитку навичок застосування інформаційно-комунікаційних технологій та готовності виконувати завдання професійної діяльності в умовах швидких темпів комп'ютеризації усіх галузей науки і техніки [4, с. 247].

На думку науковців, вирішити це завдання можливо завдяки інтенсивному впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій у фахову підготовку майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Зростаючу роль застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі розглядають науковці: В. Биков, В. Дем'яненко, С. Дяченко, М. Євтух, Ю. Жук, В. Ключко, А. Кочарян, В. Логвіненко, Н. Морзе, О. Спирін; проблеми інформатизації освіти та теоретичні засади використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти досліджуються науковцями: М. Жалдак, Р. Гуревич, М. Кадемія, А. Коломієць, С. Раков, О. Співаковський та багатьма іншими.

В. Кремень, зазначає, що пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують: подальше удосконалення освітнього процесу, доступність, ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві [11, с. 126].

Методологічною основою формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у закладах вищої освіти виступають сучасні підходи щодо наукового пізнання, це системно-діяльнісний, особистісно зорієнтований, інтегративний, середовищний та компетентнісний [19, с. 3].

Системно-діяльнісний підхід – це методологічний напрям управління соціально-педагогічними системами, який передбачає наявність взаємопов'язаних і взаємозумовлених видів діяльності суб'єктів педагогічного процесу (навчання, виховання, управління, розвиток, тощо) [9, с. 64].

Системно-діяльнісний підхід, забезпечує вивчення предметів і явищ як системних об'єктів у їх розвитку; його положення використовують до обґрунтування педагогічних систем, що дозволяє спроектувати систему формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Проблему формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти з позицій системно-діяльнісного підходу можна розв'язати, використовуючи спеціальні методи та прийоми, серед яких: налаштування майбутнього фахівця дошкільної освіти на формування цієї компетентності; зміна дидактичних цілей типових завдань з упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій навчання; використання Інтернет-технології навчання; використання проектної технології навчання в контексті інформаційного впливу; розв'язання ситуаційних завдань за допомогою інформаційних і комунікаційних засобів; самостійна робота з комп'ютерним текстом і подальшим груповим обговоренням; використання активних методів навчання (групова або командна робота, ділові, рольові, комп'ютерні ігри, тощо) [18, с. 283].

Мета системно-діяльнісного підходу щодо формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти полягає у навчанні їх здобувати потрібну інформацію, використовуючи доступні джерела (довідники, підручники, словники, ЗМІ, Інтернет), що сприятиме формуванню в них потреби в пошукових діях, вміння обробляти її залежно від вимог, удосконалювати навички роботи в групі, вміння працювати на результат, доводити власну думку, вести діалог.

Важливою характеристикою системно-діяльнісного підходу у формуванні інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти є те, що він може бути реалізований під час аудиторного заняття. Так, на етапі актуалізації знань створюється проблемна ситуація, яка передбачає наявність різних варіантів розв'язання проблеми. На етапах постановки навчального завдання і повідомлення новизни матеріалу йде пошук, аналіз, структурування отриманої інформації. На етапі включення новизни і повторення пройденого матеріалу ліквідуються прогалини в знаннях студентів і вносяться відповідні корективи з метою попередження повторення аналогічних помилок. Особливої уваги заслуговує етап узагальнення отриманих знань і рефлексії навчальної діяльності, а використання такого прийому навчання, як кластер, дозволяє з'єднати аналітичну і творчу діяльність студентів.

Для реалізації особистісно зорієнтованого підходу до навчання необхідно створити певні умови навчання, до яких можна віднести: наявність інформаційно-освітнього середовища, забезпечення внутрішньої мотивації навчання, використання різних форм занять та інформаційно-комунікаційних технологій, створення нестандартних ситуацій, а також урахування індивідуальних особливостей кожного студента [20, с. 8].

Ці умови дають можливість сформувати у майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, критично оцінювати сприйняту інформацію, проявляти самостійність, ініціативу, вміння приймати рішення, відповідати за себе і за групу (колектив), встановлювати соціальні контакти, створювати кінцевий продукт, аргументувати факти.

Для реалізації особистісно зорієнтованого підходу з проблеми формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти здійснюється організація продуктивного спілкування й співпраці між викладачем і студентом, визнання і захист особистої гідності кожного; використання інформаційно-комунікаційних технологій, тощо.

Цими методами створюються оптимальні умови для самовираження, саморозвитку особистості, прояву творчої ініціативи.

Ефективність формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у контексті особистісно зорієнтованого навчання передбачає [33, с. 34]: створення позитивної мотивації й особистісної установки компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти для оволодіння системою знань і вмінь засобами інформаційно-комунікаційних технологій; самовизначення компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти шляхом надання їм права вибору змісту підготовки з предметів психолого-педагогічного циклу і способів їх засвоєння, а також вільний вибір навчання шляхом введення в освітній процес сучасних інформаційних технологій; гнучкість, варіативність, адаптивність і відкритість змісту та організаційних форм навчання стосовно індивідуальних особливостей студентів і умов підготовки шляхом вільного вибору педагогічних дисциплін, спецкурсів та впровадження в цей процес інформаційно-комунікаційних технологій; колективне обговорення різноманітних проблем з одночасним використанням інформаційно-комунікаційних технологій та подання інформації в адаптованому вигляді до користувача; комплексну організацію навчальної, пізнавальної, інформаційної, комунікаційної діяльності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у сфері особистісно зорієнтованого навчання; використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час педагогічної практики в закладах дошкільної освіти.

Реалізація індивідуальної стратегії навчання для кожного студента може бути забезпечена шляхом використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, упровадження яких створює сприятливе середовище для реалізації новітніх особистісно зорієнтованих педагогічних технологій.

Технологія навчання у співробітництві значною мірою може бути реалізована під час навчання в парах, у команді, колективній взаємодії, дослідній роботі в малих групах із використанням комп'ютера й інших технічних засобів. Учасники можуть виконувати як однотипні завдання, взаємно контролюючи або замінюючи один одного, так і окремі етапи загальної роботи. Під час виконання завдань у парах або групах не потрібен однаковий рівень володіння технічними засобами, у процесі спільної роботи відбувається і вдосконалення практичних навичок більш «слабких» у цьому відношенні учасників. Водночас, не можна залишити поза увагою те, що навчання у співробітництві з використанням інформаційно-комунікаційних технологій не вимагає безпосередньої присутності учасників групи – робота може проводитися дистанційно, з передачею матеріалів і комунікаційним спілкуванням за допомогою послуг мережі Інтернет.

Особливість особистісно зорієнтованого підходу полягає в організації професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, яка забезпечує створення оптимальних умов для самореалізації студента як суб'єкта освітнього процесу, зацікавленого в цілеспрямованому пошуку й актуалізації професійних знань з метою оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями, набуття індивідуального досвіду, ефективної інформаційної діяльності та комунікаційної взаємодії з усіма учасниками педагогічного процесу.

Особистісно зорієнтований підхід у формуванні інформаційної компетентності майбутніх фахівців є інтегрованим і наскрізним, оскільки забезпечує формування всіх складників означеної компетентності.

В освітньому процесі закладу вищої освіти з формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти інтегративний підхід реалізується під час вивчення спецкурсів, які об'єднують декілька предметів; вивчення однієї теми на основі двох або декількох предметів; навчальних дисциплін, які об'єднують знання на основі узагальнених операцій мислення [31, с. 124].

Сутність інтегративного підходу полягає в тому, що майбутній вихователь закладу дошкільної освіти може навчатися як аудиторно, так і самостійно, а також працювати із запропонованою йому індивідуальною навчальною програмою, що включає в себе цільову програму дій, банк інформації та методичне керівництво для досягнення поставлених дидактичних цілей.

Керівництво навчальною діяльністю майбутніх вихователів здійснює викладач, наразі його функції можуть варіюватися від інформаційно-контролюючих до консультативно-координуючих. До низки переваг цього підходу відносять: системність у побудові освітнього процесу та визначення його змісту; забезпечення методично правильного узгодження всіх видів освітнього процесу всередині кожного модуля і між ними; ефективний контроль щодо засвоєння знань студентами, виявлення перспективних напрямів науково-методичної роботи майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.

Студенти одержують більш розвинену практику застосування знань з інформаційно-комунікаційних технологій, що засвоюються як засоби регуляції власної діяльності – навчальної, професійної і, зокрема, інформаційної.

Для розвитку майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти велике значення має середовищний підхід, який орієнтує студента на розгляд процесу розвитку особистості залежно від характеристик і умов навколишнього середовища. Упровадження ідей середовищного підходу у професійну підготовку майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти відкриває можливість вільного вибору студентом змісту й форм діяльності, що дозволила б йому досягнути найбільшого успіху, найвищого самовираження з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [49, с. 10].

Сучасні тенденції розвитку вищої школи свідчать про пріоритетне значення інформаційно-освітнього середовища, яке активізує потенціал

творчості, компетентності та конкурентоспроможності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Реалізація середовищного підходу може відбуватися як процес інтеграції знань щодо можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, її технологічних ресурсів, основ методичних знань та способів підбору фрагментарних дидактичних матеріалів [45, с. 152].

Освітній процес можна розглядати як процес суб'єкт-суб'єктного та суб'єкт-об'єктного інформаційного обміну. З огляду на це, середовище у якому безпосередньо розгортається навчальна подія, можна розглядати як інформаційне середовище, а джерела інформації – як складові цього середовища.

Інформаційно-освітнє середовище закладу вищої освіти, що створене для формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти – є важливим чинником запровадження інновацій в освітній процес і його вдосконалення.

Необхідно зазначити, що інформаційно-освітнє середовище закладу вищої освіти – це системно організована сукупність інформаційного, комунікаційного, організаційного, методичного, технічного та програмного забезпечення, що сприяє виникненню й розвитку навчальної взаємодії між суб'єктами середовища з метою формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти [8, с. 128].

Інформаційно-освітнє середовище у закладі вищої освіти може забезпечувати формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти, якщо воно відповідає таким вимогам:

- технічним: мультимедійні комп'ютери в навчальних аудиторіях об'єднані в мережу з обов'язковим доступом до Інтернет-ресурсів. Важливим аспектом є створення можливостей доступу до навчальних електронних ресурсів з будь-якого зручного для студента місця (бібліотека, аудиторія, гуртожиток, їдальня, тощо);

- програмним: програмне середовище повинно забезпечувати питання безпеки (реєстрації, персоніфікації, розмежування прав доступу до ресурсів), бути інтегрованим (усі навчальні компоненти повинні надаватися в природній формі) та нескладним для засвоєння, наповнення і модифікації. Надавати можливості взаємодії, спілкування, моніторингу освітнього процесу, можливості для дистанційного навчання (on- і off-line);

- академічним: стосуються методичного наповнення інформаційно-освітнього середовища;

- соціальним: оскільки користувачі інформаційно-освітнього середовища утворюють певну спільноту, то особливу увагу необхідно приділити означеній групі вимог, яка включає культурологічний, етичний і юридичний аспекти. Це, насамперед, про правила спілкування в мережі й використання наукових доробок інших авторів;

- вимогам до людських ресурсів: побудова освітнього процесу у закладі вищої освіти на базі інформаційно-комунікаційних технологій передбачає наявність фахівців-програмістів та відповідно підготовлених викладачів [33, с. 35].

Науковці виділяють основні завдання, що сприяють формуванню інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у створеному інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти:

- створення навчально-методичного забезпечення дисципліни з реалізацією власної методики представлення навчального матеріалу;

- розробка інформаційно-комунікаційних засобів навчання з використанням готового інструментарію, наповнення їх предметним змістом і методикою подання навчального матеріалу;

- активізація та координація діяльності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти в контексті інформаційного впливу;

- опосередковане керування діяльністю майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти та здійснення контролю засвоєного ними матеріалу

шляхом створення алгоритмів навчання й методик подання навчального матеріалу;

- надання індивідуальної допомоги й консультування майбутнім вихователям закладу дошкільної освіти (опосередковано, засобами інформаційно-комунікаційних технологій, так і в режимі безпосереднього спілкування) [33, с. 40].

Технологічний прогрес, зростання вимог щодо підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти потребують систематичної модифікації інформаційно-освітнього середовища та формування їхньої компетентності у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Основним завданням вищої освіти є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових компетентностей сучасної особистості.

Упровадження компетентнісного підходу щодо формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти, виводять на перше місце особистісні якості, що дозволяють людині бути успішною в суспільстві.

Якісно нова парадигма вищої освіти на основі компетентнісного підходу має на меті перенесення акцентів на кінцевий якісний результат освітнього процесу. Таким результатом має стати інформаційна компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, що дозволить [49, с. 11]: гнучко адаптуватися в мінливому інформаційному просторі, самостійно здобувати необхідні знання, ефективно застосовувати їх на практиці для вирішення різноманітних проблем; критично мислити, уміти бачити труднощі, що виникають у реальному світі, і шукати шляхи раціонального їх подолання, при цьому використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології; застосовувати отримані знання на практиці; здатність творчо мислити; оперувати інформацією (збирати, аналізувати, робити необхідні узагальнення, порівняння, встановлювати статистичні закономірності, формулювати аргументовані висновки

та на їх основі виявляти й вирішувати проблеми); працювати спільно в групах і проявляти комунікабельність для реалізації поставленої мети; розвивати власну моральність, інтелект, підвищувати культурний рівень спілкування.

Існування людини в інформаційному просторі вимагає її компетентності в тому, що стосується інформаційного співтовариства, форматів і стандартів реалізації інформаційних програм, умінь і навичок використання інформаційного ресурсу. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сферу освіти має сенс, якщо це дозволяє створити додаткові можливості та організаційно-технічні ресурси. А це, у свою чергу, означає доступ до значного обсягу навчальної інформації; наочну форму подання матеріалу, що вивчається; підтримку методів активного навчання; модульний принцип побудови, що дозволяє тиражувати окремі складові частини інформаційно-комунікаційних технологій; підтримку інформаційно-комунікаційних технологій відповідним інструментальним програмним забезпеченням.

Одним із завдань професійної підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти – є підвищення рівня комп'ютерної грамотності, прагнення розширити можливості в навчанні та розвитку дітей дошкільного віку за освітніми лініями за рахунок використання інформаційно-комунікаційних технологій. Вихователі нового покоління мають уміти кваліфіковано вибрати та застосовувати саме ті технології, які повною мірою сприяють досягненню цілей гармонійного розвитку дітей з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, відповідають змісту і цілям вивчення конкретної методики [61, с. 18].

Необхідно зазначити, що нині, особливо актуальним є досягнення якісно нового рівня інформаційної культури студентів закладів вищої освіти, які в ході власної подальшої професійної, культурно-просвітницької та громадської діяльності мають ставати інформаційними орієнтирами у різних соціальних та вікових групах. І, саме тому, актуальними є розвиток

інформаційно-комунікаційних технологій та Інтернет-технологій, телекомунікаційних засобів навчання, проведення форумів з цієї тематики, формування віртуальних спільнот, зацікавлених у розвитку інформаційно-освітнього середовища [69, с. 51].

В умовах інформатизації освіти будь-які педагогічні технології не можливо уявити без широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій, які дозволяють повною мірою розкрити педагогічні, дидактичні функції цих методів, реалізувати закладені в них потенційні можливості. Все це актуалізує проблему формування інформаційної компетентності під час підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти у закладі вищої освіти.

Інформаційна компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти – це якість особистості використовувати на практиці інформаційно-комунікаційні технології для задоволення власних індивідуальних потреб і вирішення професійних завдань.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес суттєво змінює характер взаємодії між викладачем та студентом, орієнтуючи останнього на активне самостійне освоєння знань за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Діяльність педагога в цих умовах направлена не на відтворення інформації, а на надання допомоги одержати максимальну віддачу від навчання, підтримку зацікавленості у навчанні, супроводу студента в освітньому процесі.

Кожний студент у майбутньому прагне адаптуватись до вимог часу, бути конкурентоспроможним на ринку праці, мати власну професійну компетентність, досконало володіти комп'ютерною технікою та інформаційно-комунікаційними технологіями, мати високий рівень інтелекту, знань та вмінь, творчих здібностей.

Науковці визначають сутнісні характеристики інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти, а саме [70, с. 308]: ефективне використання інформаційно-комунікаційних та медіа

технологій, що дозволяє плідно здійснювати професійну діяльність відповідно до умов закладу дошкільної освіти; оволодіння знаннями, вміннями та здібностями з галузі інформаційно-комп'ютерних дисциплін, необхідних для роботи за фахом для вирішення професійних завдань; розвинене співробітництво з колегами та професійним міжособистісним середовищем; інтегроване поєднання знань та здібностей.

Передусім, важливо під час навчання майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти сформувати опорні знання, розвинути мислення студентів та навчити їх оцінювати нові факти, ідеї, явища, підготувати до сприймання, осмислення та використання набутих знань.

Окрім того, ефективність використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні залежить від чіткого уявлення про місце, яке вони повинні посісти в складному комплексі взаємозв'язків, що виникають у системі взаємодії «дорослий – дитина». Майбутній вихователь закладу дошкільної освіти має розуміти, що діапазон використання комп'ютера в освітньому процесі достатньо великий. Комп'ютер виступає потужним засобом підвищення ефективності навчання. І тому, чим багатограннішою є теоретична підготовка майбутнього вихователя, тим ширший його підхід до вибору можливих варіантів навчання [76].

Тому, можна зробити висновок, що у зв'язку зі змінами в системі освіти, визначено низку ключових компетентностей особистості, до яких, з-поміж інших, входить інформаційна компетентність – інтегративна, динамічна здатність майбутніх фахівців дошкільної галузі, що презентує їх вмотивованість й здатність орієнтуватися в інформаційному просторі дошкільної освіти, отримувати та систематизувати інформацію щодо науково-методичного супроводу освітнього процесу закладу дошкільної освіти, оперувати нею у роботі з дітьми дошкільного віку [76, с. 107].

Науковці виокремлюють організаційні форми, які сприятимуть розвитку інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти: постійно діючі семінари з питань удосконалення навиків

роботи на комп'ютері з різними програмами й використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі; індивідуальні консультації; майстер-класи, стажування; науково-практичні конференції; тренінги; дистанційне навчання [50, с. 58]. Саме такі активні форми забезпечують здобуття та удосконалення навичок користувача, формування готовності використовувати інформаційно-комунікаційні технології у власній професійній діяльності.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності вихователя оптимізує зміст навчання, модернізує методи та форми організації освітнього процесу, забезпечує високий науковий і методичний рівень викладання, індивідуальний підхід у навчанні, підвищенні ефективності та якості надання освітніх послуг.

Для формування інформаційної компетентності, майбутнім вихователям закладу дошкільної освіти необхідно [65, с. 61]: розуміти сутність обробки інформації, знаходити інформацію в різних джерелах, користуватися автоматизованими системами пошуку та обробки інформації, інтерпретувати інформацію, використовувати моделювання для вивчення різноманітних об'єктів та явищ, виконувати аналіз інформаційних моделей; усвідомлювати використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні; вміти працювати з електронними засобами навчання, мультимедійними навчальними та довідковими посібниками, Інтернет-ресурсами, тощо.

Важливо спрямовувати майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти на осмисленість набуття інформаційної компетентності, тобто вміти користуватися інформаційними технологіями, Інтернет-ресурсами, вміти самостійно шукати, опрацьовувати, зберігати та передавати інформацію застосовуючи сучасні інформаційно-комунікаційні технології.

Необхідно зазначити, що формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти спирається на всебічну теоретичну підготовку у галузі інформатики, вдале застосування сучасних

інформаційно-комунікаційних технологій в освіті та розуміння студентів принципів функціонування, роботи інформаційних систем; розвиток та вдосконалення навичок самостійної, творчої роботи; створення нового інформаційного напрямку у закладах вищої освіти, що розглядаються як інноваційні зміни в системі освіти.

2.2. Сучасні методи формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти

Невпинне збільшення наукової інформації, динаміка розвитку сучасного суспільства, зростання соціальної ролі особистості та інтелектуалізація праці, швидка зміна технологій потребують від закладів освіти України забезпечення якісно нового рівня освітнього процесу. Одним із напрямків, який допоможе розв'язати це завдання, є широке й ефективне використання сучасних технологій навчання, зокрема інформаційно-комунікаційних.

Розглядаючи освіту в інформаційному суспільстві, необхідно виділити організацію інформаційних процесів, розвиток та застосування інформаційно-комунікаційних технологій, які передбачають наступні процеси: передачі, організації, збереження та накопичення даних, формалізації та автоматизації знань.

Удосконалення методів розв'язання функціональних завдань, способів організації інформаційних процесів призводить до нових інформаційних технологій, в яких до освітньої галузі можна віднести: комп'ютерні навчальні програми; навчальні системи на базі мультимедіа-технологій; інтелектуальні та навчальні експертні системи; розподілені бази даних; засоби телекомунікації; електронні бібліотеки, розподілені та централізовані бази даних; програмні та технічні засоби інформаційно-комунікаційних технологій [80, с. 304].

2017 року затверджено оновлену редакцію Базового компоненту дошкільної освіти, де задекларовано модернізацію її змісту, упровадження в практику особистісно орієнтованих технологій. Проте, підготовка майбутніх фахівців триває за методиками, які застосовують не повний спектр та дуже прості форми інформаційно-комунікаційних технологій, тому такий підхід до підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти не відповідає вимогам сучасності [2, с. 61].

Нині всі сфери людської діяльності, у тому числі й освіта, стрімко розвиваються за рахунок впровадження різних інновацій. Тому, від сучасного вихователя закладу дошкільної освіти вимагається готовність гідно зустрічати кожен професійну ситуацію, бути готовим до перепідготовки в умовах, які швидко змінюються.

В інформаційному суспільстві, з розвитком та поширенням інформаційно-комунікаційних технологій, однією зі складових професійної компетентності вихователя – є інформаційна компетентність. Майбутні вихователі мають орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного інформаційного суспільства.

Виділення інформаційної компетентності як окремої складової професійної компетентності вихователя обумовлено активним використанням інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

Інформаційна компетентність передбачає [16, с. 91]: застосування інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні та повсякденному житті; раціональне використання комп'ютера та комп'ютерних засобів під час розв'язування завдань, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням і передаванням; оцінку процесу й досягнутих результатів діяльності.

Інформаційна компетентність заслуговує на особливу увагу тому, що саме вона дає можливість особистості бути сучасною, активно діяти

в інформаційно-освітньому середовищі, використовувати найновітніші досягнення науки у власній професійній діяльності.

З появою в роботі вихователя закладу дошкільної освіти комп'ютера та мережі Інтернет, значно підвищилась ефективність професійної діяльності педагога, оскільки кожен вихователь тепер не може обійтися без використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку.

Удосконалення якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти напряму залежить від рівня підготовки майбутнього вихователя у закладі вищої освіти. Саме тому, необхідно змінювати основні методи навчання майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Важливою проблемою – є неготовність майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у власній професійній діяльності, оскільки не всі вихователі вміють працювати з новими інформаційно-комунікаційними технологіями та розуміють, як їх можна використовувати в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Для того, щоб інформаційно-комунікаційні технології дійсно були корисними в освітньому процесі, необхідне виконання певних умов: професійна готовність вихователя до використання комп'ютерних технологій; врахування впливу комп'ютера на здоров'я дітей; наявність якісного технічного й програмного забезпечення освітнього процесу [67].

Інформаційно-компетентний вихователь здатний знайти відповідну інформацію з різних джерел, використати та застосувати інформацію відповідно в багатьох фахових ситуаціях. Такі ситуації, потенційно призводять до прийняття нешаблонних рішень, розв'язку творчих завдань, тобто призводить до розвитку нових знань. Таким чином, відбувається освітній процес на основі приведення в дію інформаційної компетентності.

В епоху інформатизації суспільства, кожен вихователь має чітко усвідомити, що комп'ютер є основним інструментом в професійній

діяльності, який здатен полегшити розв'язок цілого ряду професійних завдань. Оскільки, сьогодні кваліфікований фахівець повинен вміти серед широкого кола програмних засобів відшукати такий програмний засіб, який досить швидко та ефективно допоможе отримати потрібний результат.

Інформаційна компетентність вихователя – це вміння творчо мислити та передбачати наявність аналітичних, прогностичних умінь в засвоєнні та застосування інформації в педагогічній діяльності. Крім того, інформаційна компетентність – є складовою частиною інформаційної культури вихователя, виконує інтеграційні функції, служить сполучною ланкою загально педагогічних і спеціальних знань і умінь [76, с. 108].

Можна виділити наступні рівні формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти: рівень споживача інформації; рівень користувача комп'ютером; рівень логічного функціонування та знання характеристик устаткування; рівень наочно-специфічних завдань на основі творчого підходу [23, с. 9].

Основними елементами процесу формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти є: вміння застосовувати інформаційні технології для демонстрації наочності на заняття; вміння використовувати інформаційні технології для демонстрації аудіо- і відеоматеріалів на занятті; вміння створювати презентації; вміння систематизувати та обробляти дані за допомогою таблиць; вміння будувати порівняльні таблиці та виявляти закономірності за допомогою комп'ютера; вміння застосовувати інформаційні технології для моделювання освітнього процесу; вміння використовувати комп'ютерне тестування; вміння використовувати мережу Інтернет для вирішення педагогічних питань, збору інформації, участі в телеконференціях, доступу до наукових, педагогічних, методичних даних [45, с. 153].

Інформаційна компетентність вихователя передбачає широке використання комп'ютерної техніки, електронних варіантів навчальних матеріалів, навчальних програм, педагогічних технологій творчого

характеру. Вихователь має володіти необхідною підготовкою для конкретної диференціації можливостей учнів залежно від індивідуальних особливостей, мотивації, вікових і психологічних особливостей.

Інформаційна компетентність – одна з основних компетентностей сучасного вихователя, що має об'єктивну і суб'єктивну сторони. Об'єктивна сторона виражається у вимогах, які суспільство пред'являє до професійної діяльності педагога. Суб'єктивна сторона інформаційної компетентності визначається індивідуальністю вихователя, його професійною діяльністю, особливостями мотивації у вдосконаленні та розвитку педагогічної майстерності [63, с. 115].

Формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти передбачає: освоєння майбутнім фахівцем знань і умінь у сфері дошкільної педагогіки; розвиток комунікативних здібностей вихователя; уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, аналізувати інформацію, здійснювати рефлексію власної діяльності та її результатів [80].

У сучасних умовах засоби інформаційно-комунікаційних технологій виступають основним важелем при формуванні інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти. Формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє використовувати в педагогічній діяльності знання, уміння і навички в напрямку інформаційно-комунікаційних технологій, що є критерієм професійної придатності вихователя для підвищення якості освіти.

Майбутні вихователі закладу дошкільної освіти повинні знати: правила проведення занять з використанням комп'ютерної техніки; правила користування електронними педагогічними програмними засобами; правила використання інформаційно-комунікаційних технологій; основні форми організації освітнього процесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; правила користування контролюючими програмами для перевірки знань; правила створення електронних тестів;

правила використання інформаційних технологій при проведенні навчальних занять; правила створення та демонстрації презентації; правила створення електронних публікацій, блогів та веб-сторінок [80, с. 305].

Інформаційна компетентність вихователя, відповідно підходу на основі поглиблення знань, включає здатність роботи з інформацією, вміння вибудовувати послідовність вирішення педагогічних проблем.

У процесі формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти застосовуються колективні методи роботи у формі проектів, сприяючи глибшому розумінню студентів ключових понять і їх використання при вирішенні складних педагогічних проблем. При роботі в рамках спільних проектів викладач використовує мережеві ресурси, що допомагають студентам співробітничати, отримувати інформацію, встановлювати контакти з фахівцями з інших освітніх установ.

Проблемний підхід, комунікація, співпраця, експериментування, критичне мислення, творчість стають самостійними програмними цілями та предметом нових методів оцінки освітньої діяльності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Роль викладача у формуванні інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти полягає в безпосередньому моделюванні знань, конструюванні ситуацій, в яких студенти мають застосовувати набуті навички. Широкий вибір мережевих та інформаційних ресурсів мають створювати це співтовариство та допомагати його роботі.

Майбутній вихователь закладу дошкільної освіти має вміти: розробляти навчальні посібники і заняття з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; використовувати інформаційно-комунікаційні технології для вироблення у дітей критичного мислення; підтримувати неперервний розумовий процес [71, с. 29].

У закладах вищої освіти формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти має відбуватися за такою схемою: «викладач-студент-вихователь-дитина».

До функцій викладача закладу вищої освіти, який здійснює фахову підготовку майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти належать: інформаційно-методична (програмно-методичне та інформаційне забезпечення освітнього процесу); аналітична (узагальнення та поширення інноваційного педагогічного досвіду); освітня (сприяння підвищенню професійної майстерності студентів); інноваційна (залучення студентів до інноваційної діяльності) [42, с. 96].

До основних методів, що сприяють формуванню інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти належать:

- метод впливу на свідомість (лекції, бесіди, диспути, круглі столи тощо);
- метод визначення конкретної ситуації (спостереження, аналіз, практична діяльність, дослідження, анкетування);
- метод прогнозування можливих результатів (моделювання, причинно-наслідковий аналіз процесів, що вивчаються);
- метод організації та здійснення освітньої діяльності (словесні, наочні, практичні, тощо);
- метод формування інформаційної компетентності (презентація, мережева взаємодія) [3, с. 84].

До найбільш ефективного методу формування інформаційної компетентності належить мережева взаємодія, яка полягає в донесенні інформації до тих, хто готовий навчитися та розвиватися. Майбутні вихователі мають можливість розширити межі власного світогляду, зайнятися самоосвітою, само реалізуватися [3]. Мережева взаємодія допомагає знайти найпростіші та найефективніші шляхи освітньої діяльності.

Вихователь повинен розвивати в дітях навички, які потрібні людині XXI століття: відповідальність та адаптивність, критичне та системне мислення, вміння працювати з інформацією та медіазасобами, ставити та вирішувати проблеми, направленість на саморозвиток, творчість і допитливість, тощо. Все це дуже легко зробити, якщо використовувати метод проектів [18, с. 284].

Більшість майбутніх вихователів мотивовані на стійке, незалежне, цілеспрямоване та самостійне навчання. Саме тому їм подобається робота над проектом, тим, що вони беруть на себе ризик самостійних дій і навчаються на власних помилках. Уміння працювати з інформацією, узагальнювати, аналізувати, систематизувати – усе це допоможе майбутнім вихователям у роботі над проектом.

Метод проектів вимагає ретельної підготовки не тільки студента, а й викладача, оскільки від того, наскільки він зможе зацікавити студентів темою проекту, буде залежати і результативність роботи. Тому, необхідно чітко сформулювати основні, проблемні та навчальні питання, чітко визначити терміни роботи над проектом, ознайомити з методами оцінювання як протягом всього проекту, так і кінцевого результату [31, с. 125].

Вважаємо, що використання методу проектів у роботі, є найбільш ефективним на сьогоднішній день для формування цілісної конкурентоспроможної особистості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.

Щоб сформувати інформаційну компетентність в майбутніх вихователів, викладач і сам повинен володіти такою компетентністю, розуміти ту роль, яку він може відігравати у формуванні особистості майбутнього фахівця.

У процесі фахової підготовки, майбутні вихователі закладу дошкільної освіти обов'язково мають звертати увагу на сайти та блоги фахівців дошкільної освіти, на яких активно презентується передовий педагогічний досвід та професійні досягнення.

Нині, одним з головних завдань вищої освіти є підготовка майбутніх фахівців до швидкого сприйняття та опрацювання великих обсягів інформації, озброєння їх сучасними засобами та технологіями роботи, формування в них інформаційної культури, життєвих компетентностей, зокрема інформаційної компетентності.

Висновки до другого розділу

Проаналізовано, що інформаційні технології стають професійним інструментом у всіх закладах освіти, не оминаючи і дошкільну освіту. Головною умовою інформатизації вищої освіти – є готовність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти до застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання в процесі передавання знань, що означає постійну, неперервну самоосвіту.

Фахова підготовка вихователя нового типу можлива лише за умови наближення навчання у закладі вищої освіти до реальної професійної діяльності, оскільки становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти визначається, в першу чергу, постійним удосконаленням його професійних компетенцій. Тому, змінюється методика проведення семінарських, практичних, лабораторних занять із дисциплін інформаційно-комп'ютерного циклу, оскільки вища школа покликана озброювати майбутніх вихователів інформаційною компетентністю.

Досліджено, що методологічною основою формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у закладах вищої освіти виступають сучасні підходи щодо наукового пізнання: системно-діяльнісний, особистісно зорієнтований, інтегративний, середовищний та компетентнісний.

Інформаційно-освітнє середовище закладу вищої освіти, що створене для формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти – є важливим чинником запровадження інновацій в освітній процес і його вдосконалення.

Акцентовано, що інформаційно-освітнє середовище закладу вищої освіти – це системно організована сукупність інформаційного, комунікаційного, організаційного, методичного, технічного та програмного забезпечення, що сприяє виникненню й розвитку навчальної взаємодії між суб'єктами середовища з метою формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

До основних методів, що сприяють формуванню інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти належать: метод впливу на свідомість (лекції, бесіди, диспути, круглі столи тощо); метод визначення конкретної ситуації (спостереження, аналіз, практична діяльність, дослідження, анкетування); метод прогнозування можливих результатів (моделювання, причинно-наслідковий аналіз процесів, що вивчаються); метод організації та здійснення освітньої діяльності (словесні, наочні, практичні, тощо); метод формування інформаційної компетентності (презентація, мережева взаємодія).

Нині, використання методу проектів у роботі, є найбільш ефективним для формування цілісної конкурентоспроможної особистості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.

Доведено, що у процесі фахової підготовки, майбутні вихователі закладу дошкільної освіти обов'язково мають звертати увагу на сайти та блоги фахівців дошкільної освіти, на яких активно презентується передовий педагогічний досвід та професійні досягнення.

РОЗДІЛ 3

ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

3.1. Педагогічні умови формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти

Сутність розвитку інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти полягає в кількісній та якісній зміні цієї інтегративної властивості в цілому та окремих її елементів. Сприятливі можливості для підвищення рівня інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти створюються в процесі фахової підготовки [45].

Таким чином, логіка нашого дослідження вимагає виокремлення педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

У контексті нашого дослідження тлумачимо педагогічні умови як сукупність факторів, що забезпечують успішне формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

До педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти відносимо:

- 1) Створення інформаційно-освітнього середовища націленого на формування потреби в інформаційній компетентності шляхом організації освітньої діяльності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти;
- 2) Забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем та студентами у процесі формування інформаційної компетентності;

3) Організація самостійної роботи студентів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій під час та поза аудиторної діяльності.

Стосовно першої педагогічної умови необхідно зазначити, що різні підходи до розуміння сутності й структури інформаційно-освітнього середовища пропонують науковці В. Биков, Р. Гуревич, Є. Полат, І. Роберт, С. Сисоєва та інші, проте в усіх дослідженнях компоненти інформаційно-освітнього середовища навчання поділяються на дві категорії: суб'єкти та об'єкти. Суб'єктами інформаційно-освітнього середовища є студенти і викладачі. Об'єктами – засоби навчання та інструменти освітньої діяльності, методики, матеріальна база, управління педагогічним процесом, способи комунікації. Об'єкти – це ті носії інформації та навчальної дії, які, будучи засвоєними та перетвореними свідомістю суб'єктів, перетворюються в процесі освітньої діяльності в якості особистості – світогляд, систему цінностей та сенсів, переконання, ціннісні орієнтації, тощо. [18, с. 285].

Головними критеріями інформаційно-освітнього середовища є: наявність системи засобів спілкування; наявність системи засобів самостійної роботи з інформацією; наявність інтенсивного спілкування між учасниками освітнього процесу [33, с. 36].

На наш погляд, інформаційно-освітнє середовище – це складова частина і технологічна основа освітнього середовища та частина інформаційного простору, а її ключовим компонентом виступає комп'ютер, що є засобом здобуття інформації, її обробки та оновлення знань і характеризується доступом до інформаційних ресурсів: чати, електронна пошта, презентації, що значно збагачує взаємодію суб'єктів середовища.

Слід відзначити, що ролі обох суб'єктів в новому середовищі також змінюються. Викладач виступає не в ролі розповсюджувача знань й інформації, а у ролі координатора пізнавального процесу, а студент

при цьому – активний суб'єкт освітнього процесу, спрямованого на свідомий розвиток, в даному випадку, формування інформаційної компетентності.

Організація інформаційно-освітнього середовища у закладі вищої освіти дозволяє викладачам більш ефективно упроваджувати інформаційно-комунікаційні технології та ресурси мережі Інтернет на різних етапах традиційної системи навчання (створення Інтернет-занять, інтегрованих занять, розробка й використання власного програмного забезпечення та цифрових освітніх ресурси, використання різних медіа-засобів, тощо).

Для студентів таке середовище дозволяє: використовувати Інтернет-технології в організації додаткової освіти; використовувати комп'ютерні технології для підготовки до занять; застосовувати тренувальні тестування; брати участь в Інтернет конкурсах та олімпіадах; обговорювати актуальні проблеми на фахових форумах та сайтах; навчитися працювати з інформацією, представленою в різних формах, тощо [33].

Середовище, яке формується на базі засобів інформаційно-комунікаційні технології, доцільно розробляти в межах особистісно орієнтованого навчання, з опорою на досягнення нових освітніх результатів, серед яких, наприклад, формування у студентів дослідницьких і проектних умінь та здібностей. Тільки в цьому випадку електронні навчальні ресурси можуть принципово змінити освітній процес й сприяти розвитку інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Загалом, під інформаційно-освітнім середовищем розуміють середовище, що об'єднує навчальні, методичні та інформаційні ресурси з використанням сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій.

Інформаційно-освітнє середовище поєднує широкий вибір навчального програмного забезпечення та мережевих технологій, включаючи електронну пошту, форуми, програмне забезпечення колективного використання, чати, відеоконференції, аудіо та відео записи, широке коло навчальних інструментів, що базуються на використанні веб-технологій [38, с. 340].

Серед основних завдань створення та розвитку інформаційно-освітнього середовища науковці Р. Гуревич, М. Кадемія, Л. Шевченко називають [45, с. 158]: задоволення індивідуальних освітніх потреб студентів через підвищення рівня оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями; створення єдиного інформаційного простору через інтеграцію розрізнених підрозділів та служб; динамічне поєднання всіх комунікаційних засобів завдяки універсальним формам зберігання, обробки та передачі інформації; розвиток матеріально-технічної та навчально-методичної бази закладів освіти; удосконалення системи інформаційного й методичного її забезпечення в управлінні закладами освіти, оскільки інформаційно-освітнє середовище формується всіма учасниками освітнього процесу.

Інформаційно-освітнє середовище має свою специфіку, структуру, що знаходиться в постійному розвитку відповідно до запитів учасників освітнього процесу. В зв'язку з цим, створення та розвиток інформаційно-освітнього середовища на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій мають ґрунтуватися на дотриманні загально-дидактичних принципів, а також враховувати педагогічні та психологічні особливості інформаційних комунікацій, педагогічний потенціал засобів інформатизації.

Оскільки створення інформаційно-освітнього середовища спрямоване на реалізацію умов для усвідомлення студентами особливостей майбутньої професійної діяльності – воно створює найкращі умови для розвитку прагнення до професійного самовдосконалення майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти стосовно оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями, до набуття глибини й системності знань стосовно інформаційно-комунікаційних технологій; інформаційно-освітнє середовище акцентує увагу на розвитку особистісних якостей, необхідних для успішного опанування майбутньої професії, серед яких чільне місце належить інформаційній компетентності та дозволяє кожному студенту побудувати індивідуальну освітню траєкторію [51, с. 84].

В інформаційно-освітньому середовищі закладів вищої освіти інформаційні ресурси корпоративної мережі представлені сервером Інтранет, бібліотечним сервером, сервером електронної пошти, файловим сервером і сервером віддаленого доступу. Все це, може забезпечити розвиток єдиного інформаційного простору, дозволяє управляти інформаційними потоками закладу вищої освіти.

Інформаційні ресурси виступають одним із основних компонентів інформаційно-освітнього середовища закладу вищої освіти, завдяки якому здійснюється упорядкування навчальної інформації, що сприяє підвищенню якості науково-освітніх ресурсів, упорядковує потоки інформації, сприяє розвитку інформаційної компетентності студентів [62, с. 129].

Проведені науковцями дослідження свідчать, що використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, створення та використання єдиного інформаційно-освітнього середовища на базі інформаційних ресурсів сприяє підвищенню якості професійної підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти, розвитку та становленню їхньої професійної компетентності.

Однією з найважливіших умов формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти, на нашу думку, є формування потреби в інформаційній компетентності. Тому, вважаємо, що таку потребу можна сформулювати саме в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти [70, с. 309].

Для формування потреби майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти в інформаційній компетентності доцільно використовувати такі можливості комп'ютера, як візуалізація навчального матеріалу, імітаційне моделювання проблем, що вивчаються, відтворення ситуацій мотиваційного характеру тощо. Комп'ютерне навчання за відповідної якості програмного забезпечення сприяє наданню реальної свободи студентам, у виборі навчальних завдань і допоміжної інформації залежно від їхніх індивідуальних особливостей.

Необхідно налаштовувати майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти на більшу самостійну діяльність в інформаційно-освітньому середовищі, імітуючи за допомогою спеціального програмного забезпечення виробничі ситуації, які можуть виникати в майбутній професійній діяльності. І, тоді, студенти бачитимуть необхідність підвищення рівня власної інформаційної компетентності для вирішення таких завдань.

Таким чином, використання в межах вивчення спеціальних дисциплін баз даних, спеціально розроблених віртуальних завдань, графічних і текстових редакторів сприяє формуванню потреби в інформаційній компетентності.

Аналіз стану розв'язання проблеми формування інформаційної компетентності в теорії і практиці дозволяє зробити висновки, що цей процес щодо майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти буде здійснюватися успішніше, якщо: формувати їхню вмотивованість до формування інформаційної компетентності через організацію діяльності студентів в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти; забезпечити керівництво процесом формування інформаційної компетентності на основі індивідуального підходу й налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем і студентами; організувати самостійну роботу студентів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій навчання.

Друга педагогічна умова тісно пов'язана з попередньою. На думку багатьох науковців, робота в інформаційно-освітньому середовищі, змінює ролі суб'єктів, оскільки в центрі навчання знаходиться студент, його мотиви, цілі, психологічні особливості. Всі методичні питання (організація освітнього процесу, використання прийомів, засобів, тощо) заломлюються через призму особистості студента: його потреби, здібності, активність, інтелект. Саме тому педагогічна умова налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем і студентами є настільки важливою [16, с. 92].

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій докорінно змінює роль і місце викладача, студента в освітньому процесі. Викладач

перестає бути простим «ретранслятором» знань, а є співтворцем сучасних інноваційних технологій навчання, що перетворює його більшою мірою на наставника, порадирика. Суб'єкт-об'єктні відносини між викладачем і тими, хто навчається, змінюються на відносини суб'єкт-суб'єктні, де обидва учасники освітнього процесу взаємно активні й рівноправні у взаємодії [9].

Урахування індивідуальних особливостей майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти в освітньому процесі – це не пристосування мети та змісту освітнього процесу до окремого студента, а пристосування прийомів, методів і форм педагогічного впливу до індивідуальних особистостей кожного з метою забезпечення запрограмованого рівня розвитку.

Індивідуальний підхід створює найсприятливіші можливості для розвитку пізнавальної активності, схильностей та обдарувань кожного студента, а, відтак, й інформаційної компетентності. У науковій літературі часто зустрічається термін «індивідуалізація» навчання. Індивідуалізацію визначають як організацію освітнього процесу, коли вибір способів, прийомів, темпу навчання враховує індивідуальні відмінності студентів, рівень розвитку їхніх здібностей до навчання [19, с. 4].

У контексті нашого дослідження важливими є методи індивідуалізованого викладання і навчання, для яких характерні стосунки одного студента з одним викладачем (навчання «один в іншого»). Такі методи навчання реалізуються за допомогою електронної пошти, ICQ, Skype, Viber, Telegram, тощо.

Ефективним методом, що сприяє формуванню інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти через індивідуальний підхід й налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем і майбутніми вихователями закладу дошкільної освіти – є метод проектного навчання, який застосовується для підвищення ефективності управління освітнім процесом, має за мету збільшення частки

самостійної роботи студента, що здійснюється саме в індивідуальному темпі й під контролем спеціальних засобів [24, с. 10].

Проектна робота, на нашу думку, зміцнює впевненість у майбутніх вихователів, самоповагу та самостійність, а також сприяє удосконаленню технологічних умінь майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти, поглибленню знань стосовно інформаційно-комунікаційних технологій, особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності, сприяючи тим самим формуванню їхньої інформаційної компетентності.

Аналіз педагогічної літератури із застосуванням методу проектів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій дає змогу констатувати, що використання проектної технології сприяє забезпеченню в студентів позитивної мотивації до оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями, активізує потребу в інформаційній компетентності [24].

Важливою умовою, що сприяє формуванню інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти є налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем і студентами. Пріоритет суб'єкт-суб'єктних стосунків обумовлює й ініціює всі інші характеристики взаємодії викладачів і студентів. Суб'єкт-суб'єктні стосунки виключають авторитарність, тиск, а взаємодія в процесі таких стосунків приймає форму співпраці. Окрім того, за суб'єкт-суб'єктних стосунків відбувається значна саморегуляція вчинків студентів у процесі спілкування.

На думку Л. Ведернікової, суб'єкт-суб'єктні стосунки викладача та студента в освітньому середовищі закладу вищої освіти мають спиратися на такі принципи: відкритості та автономії; переконання за збереження альтернативи; довіри та сумніву [38, с. 341].

Суб'єкт-суб'єктні стосунки учасників педагогічної взаємодії доцільно реалізовувати за допомогою інтерактивних методів. Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що освітній процес проходить за умови постійної,

активної взаємодії всіх учасників, як викладачів так і студентів. Це взаємонавчання, за якого студент і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання.

Серед методів інтерактивного навчання, які використовуються для формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти виокремлюють: мозковий штурм, коло ідей, мікрофон; дискусія, робота у парах, малих групах, метод проектів; ділові ігри, кейс-метод, тощо [50, с. 39].

Отже, можна зробити висновок, що побудова педагогічного спілкування на принципі психологічно рівноправного співробітництва викладача та майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти є необхідною умовою реалізації особистісного підходу і водночас умовою формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Стосовно третьої педагогічної умови, необхідно зазначити, що в умовах сучасного освітнього процесу самостійна робота є актуальною, в зв'язку з вимогами Болонської декларації, що порушує питання самоосвіти у закладі вищої освіти та впродовж усього життя.

Сучасний майбутній вихователь закладу дошкільної освіти має бути здатним до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності, щоб відповідати вимогам ринку праці, він має уміти самостійно висувати та знаходити шляхи розв'язання проблем, у тому числі тих, що стосуються використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі закладу дошкільної освіти [22, с. 48].

Самостійна робота майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти – це різноманітні види індивідуальної та колективної освітньої діяльності, яка здійснюється ними на навчальних заняттях або вдома за завданнями викладача, під його керівництвом, однак без його безпосередньої участі.

Самостійну роботу студентів диференціювали таким чином: самостійна робота студентів, що виконується поза аудиторією (це творча робота

з обов'язковим відгуком «викладач-студент»); самостійна робота, що виконується в аудиторних умовах (форма індивідуальних і групових завдань) [35, с. 96].

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє якісно змінити рівень самостійної роботи студентів за рахунок посилення мотивації навчання, розширення можливості подачі інформації, активізації їх навчально-пізнавальної діяльності, розширення та ускладнення навчальних завдань, запровадження об'єктивного контролю за їхньою освітньою діяльністю та скорочення часу контролю, здійснення оперативного зворотного зв'язку.

Окрім того, що в процесі такої роботи у майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти розвивається низка компетенцій, а саме: використання інформаційних технологій для вирішення професійних завдань; самонавчання та самоорганізація; управлінські навички вирішення проблем; вміння знаходити кілька способів рішень проблемної ситуації, тощо [40].

Важливою є проектна методика, яка орієнтована на самостійну діяльність студентів – індивідуальну, парну, групову; здійснюється ними за певний проміжок часу; складається з таких елементів: вступ; завдання різного ступеня складності для самостійного виконання; посилання на ресурси пошукової мережі Інтернет; поетапний опис процесу виконання певного завдання; висновки [34 с. 29]. Зазвичай, результатом роботи є публікація результатів робіт студентів у вигляді веб-сторінок, веб-сайтів, або презентацій, які виконуються в програмах Microsoft Office PowerPoint.

Варто зазначити, що така робота вимагає значних витрат часу, саме тому пропонується використовувати цю форму навчання під час самостійної роботи.

Отже, використання інформаційно-комунікаційних технологій під час самостійної роботи майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти позитивно позначається на формуванні їхньої інформаційної компетентності, оскільки: сприяє підвищенню їхнього інтересу до оволодіння інформаційно-

комунікаційними технологіями; формує потребу в інформаційній компетентності, прагнення до професійного самовдосконалення; підвищує рівень володіння навичками опрацювання інформації, тобто, здійснюється вплив на розвиток усіх компонентів інформаційної компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.

Вважаємо, що ефективність формування досліджуваної якості буде вищою, якщо описані нами педагогічні умови будуть реалізовуватись в освітньому процесі закладу вищої освіти одночасно.

3.2. Організація та аналіз результатів дослідження

Педагогічне дослідження здійснювалось на базі Навчально-наукового інституту педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, і охопило 55 студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ОС «Магістр» денної та заочної форм навчання, з яких 25 – в експериментальній (ЕГ) та 30 – у контрольній (КГ) групі.

Завдання визначення педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти вимагає аналізу вихідного стану сформованості цієї якості в студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ОС «Магістр».

Мета констатувального етапу експерименту полягала у необхідності визначити наявний стан розвитку інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у закладі вищої освіти на початку педагогічного експерименту.

Під час проведення констатувального етапу педагогічного експерименту нами були використані такі методи дослідження: опитування, анкетування, вправи, методи самооцінки, тощо.

Методика організації констатувального експерименту, спрямованого на діагностику початкового рівня сформованості інформаційної

компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти, складалася з двох етапів.

На першому етапі було проведено анкетування студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ОС «Магістр», що дало змогу з'ясувати ступінь зацікавленості проблемою інформаційної компетентності та інформаційно-комунікаційних технологій.

Розроблені анкети (Додатки А, Б) містили в собі відповідні запитання, спрямовані саме на виявлення інтересу й прагнення до професійного самовдосконалення стосовно оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями. З'ясувалося що 15 % респондентів найбільш обізнані й зацікавлені інформаційно-комунікаційними технологіями, 6 % зовсім не виявили інтересу до інформаційно-комунікаційних технологій, решта – незначний інтерес.

Другий блок запитань частково дав змогу визначити рівень володіння респондентів знаннями змісту інформаційної компетентності. Відтак, результати опитування свідчать про те, що більшість, а саме 80 % респондентів не знайомі з особливостями використання інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності, лише незначний відсоток студентів (3 %) сказали, що цікавилися цим питанням.

Результати анкетування виявили незадовільний рівень зацікавленості студентів майбутньою професією, переважно негативне ставлення до освітніх модернізацій та пасивність щодо оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями.

Респондентам, залученим до експерименту, пропонувалися також конкретні практичні завдання з метою з'ясування повноти, глибини, системності знань стосовно інформаційно-комунікаційних технологій, а також рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, набором операційних умінь та навичок опрацювання інформації, тощо.

Серед цих завдань були такі:

1) Опрацювання наданої текстової інформації в програмі MS-Word. Відформатувати, роздрукувати та відредагувати текст. Мета: перевірити навички щодо створення та збереження документів та їх копій у текстовому редакторі Word, навички щодо редагування і форматування текстів, робота з вставкою різних об'єктів.

2) Використовуючи мережу Інтернет або електронні каталоги статей, каталог бібліотек, знайти джерела, на основі яких можна компонувати повідомлення із запропонованого питання.

Загалом, аналіз результатів констатувального етапу дослідження засвідчив, що стихійний розвиток інформаційної компетентності не забезпечує формування у значної частини майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти комплексу мотивів, які відповідають специфіці майбутньої професійної діяльності та зумовлюють високий рівень пізнавальної активності стосовно оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями.

Одним із шляхів підвищення мотивації оволодіння студентами інформаційно-комунікаційними технологіями й, відповідно, підвищення рівня їхньої інформаційної компетентності полягає у широкому використанні в освітньому процесі можливостей інформаційно-освітнього середовища закладу освіти, що, на наш погляд, характеризується значним потенціалом стосовно інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Рівень сформованості інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти визначався шляхом узагальнення результатів спостереження за освітньою діяльністю студентів, опитування, анкетування, виконання вправ, дидактичних завдань. І, тому, узагальнення результатів констатувального етапу дослідження дає підстави визначити три рівні сформованості інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти: творчий, продуктивний та репродуктивний.

У таблиці 3. 1. представлено результати початкової діагностики інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти в ЕГ і КГ за трьома рівнями.

Таблиця 3.1.

Початкова діагностика інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти в ЕГ і КГ за трьома рівнями (у %)

Групи	Рівні сформованості інформаційної компетентності		
	Творчий	Продуктивний	Репродуктивний
ЕГ (25 осіб)	7,9	53,2	38,9
КГ (30 осіб)	7,6	55,7	36,7

Як бачимо із таблиці 3.1., результати констатувального етапу експерименту в контрольній та експериментальній групах мають несуттєві розбіжності.

Творчий рівень сформованості інформаційної компетентності характеризується: прийняттям майбутнім вихователем закладу дошкільної освіти на особистісному рівні цінності інформаційної діяльності людини; відмінною орієнтацією та адаптацією в інформаційно-освітньому середовищі; високим рівнем інформаційно-комунікаційних знань, умінь, навичок, гнучкістю, адаптивністю аналітичного мислення при усвідомленні змісту інформації; бездоганним володінням прийомів роботи з технічними пристроями та використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій для ефективного вирішення професійних завдань; усвідомленим вибором професії, наявністю чітких внутрішніх мотивів вибору професії; здатністю застосовувати інформаційні знання та вміння у сучасних умовах педагогічної діяльності.

Продуктивний рівень сформованої інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти характеризується: прагненням до прийняття на особистісному рівні цінності інформаційно-

комунікативної діяльності людини, частково орієнтуються в інформаційно-освітньому середовищі; невміння описати основні властивості сучасних програмних продуктів через брак системних інформаційно-комунікаційних знань і термінів в інформаційно-комунікаційних технологіях та епізодичним використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення професійних завдань; майже сформованістю мотивацію саморозвитку, здатності, спрямованості професійних інтересів та усвідомлення потреби у самоосвіті.

Репродуктивний рівень сформованої інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти характеризується: достатнім рівнем сформованості самоосвітніх вмінь, часткова здатність до самооцінки, яка виявляється за спонукою викладача; невміння встановити та описати основні властивості комп'ютерних педагогічних програм; наявністю фрагментарних знань сутності інформаційних понять, сформованістю інформаційних умінь і навичок, які активно, але не завжди творчо застосовуються в професійній діяльності; ситуативний пізнавальний інтерес до набуття нових знань і вмінь з інформаційно-комунікаційних технологій.

Мета формувального етапу експерименту – апробація запропонованих педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

У процесі розроблення програми формувального етапу експерименту було враховано, що його спрямованість на формування інформаційної компетентності залежить від вибору педагогічних засобів, зокрема змісту, методів, організаційних форм, забезпечення відповідних міжпредметних зв'язків, відносин між суб'єктами освітнього процесу, тощо.

Варто зауважити, що експериментальна робота, була спрямована на формування інформаційної компетентності, охоплювала як аудиторну, так і позааудиторну роботу, передбачала організацію та виконання

індивідуальних завдань, у доборі яких враховувались індивідуальні можливості та інтереси майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Експериментальна перевірка педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти передбачала використання методики формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної, яка має таку послідовність етапів: 1) організаційно-мотиваційний; 2) когнітивно-процесуальний; 3) рефлексивно-продуктивний. Кожен з визначених етапів передбачав реалізацію відповідних напрямів педагогічного супроводу.

Організаційно-мотиваційний етап можна схарактеризувати як наскрізний, що тривав упродовж усього періоду формувального етапу експерименту, оскільки завдання формування інтересу, потреби в інформаційній компетентності завжди залишалося актуальним, проте кожен з етапів має свої відмінності та особливості, що враховані під час проведення експерименту.

Розглянемо більш докладно кожен із зазначених етапів методики формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Так, метою організаційно-мотиваційного етапу методики формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти був розвиток у студентів інтересу до оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями, формування потреби в інформаційній компетентності, сприяння усвідомленню особистісного сенсу та значущості інформаційної компетентності для майбутньої професійної діяльності, розвиток прагнення до професійного самовдосконалення стосовно оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями, тощо.

На організаційно-мотиваційному етапі реалізовувалася така педагогічна умова, як формування потреби в інформаційній компетентності через організацію діяльності студентів в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти. Серед основних методів і прийомів,

які ми використовували варто назвати такі: проблемний виклад, вправи, індивідуальні завдання, програми професійного самовдосконалення, конструювання професійних ситуацій, моделювання освітнього процесу, ділові й рольові ігри, дискусії, аналіз ситуацій, візуалізація навчального матеріалу, метод проектів, тощо.

Базовою формою організації освітньої діяльності студентів на організаційно-мотиваційному етапі була діяльність академічного типу, що реалізовувалася в традиційних формах навчання у закладі вищої освіти: лекції, практичні (семінарські), лабораторні заняття.

Ураховуючи особистісно орієнтований підхід, викладачі спрямовували освітній процес на особистість майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, розкриття його здібностей, самобутності й самоцінності, забезпечення максимальної продуктивної роботи всіх студентів, реалізацію прихованих потенціалів стосовно оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями.

Студенти мали можливість виявляти максимальну самостійність у навчанні, будувати самостійну траєкторію освітнього процесу, спрямованого на оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями.

Таким чином, через відповідну організацію діяльності студентів в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти природно створювалися умови для формування ціннісного ставлення щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності, самопізнання й рефлексії власних дій, спрямованих на здобуття умінь застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Для розв'язання завдань організаційно-мотиваційного етапу студентам було запропоноване створення програми професійного самовдосконалення, спрямованої на формування інформаційної компетентності, яку за бажанням презентували перед групою або показували викладачеві індивідуально.

Таким чином, студенти експериментальної групи одержали не лише важливі для набуття інформаційної компетентності знання, а й практичне підтвердження доцільності й ефективності їх застосування.

У результаті організаційно-мотиваційного етапу педагогічного дослідження було відновлено інтерес до оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями майбутніми вихователями закладу дошкільної освіти, актуалізовано значущість для студентів інформаційної компетентності, забезпечено оволодіння студентами знаннями, що слугуватимуть теоретичним підґрунтям для формування їхньої інформаційної компетентності. Усе це загалом стало основою формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Метою когнітивно-процесуального етапу методики формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти було оволодіння знаннями змісту інформаційної компетентності.

Головне завдання когнітивно-процесуального етапу полягало в здобутті повних, глибинних і системних знань студентів стосовно інформаційної компетентності; оволодінні знаннями про особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

На даному етапі реалізовувалася така педагогічна умова, як забезпечення керівництва формуванням інформаційною компетентністю на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачами і студентами через організацію діяльності студентів в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Під час занять з метою формування інформаційної компетентності використовувалися інноваційні методи навчання: метод проектів; навчальне моделювання; дидактичні ігри; проблемно-пошукові, інтерактивні, рольові ігри, конкурси, «мозкові штурми», аналіз відеоситуацій, що дозволяли розв'язувати завдання, максимально наближені до професійних.

Під час експериментальної роботи ми акцентували увагу на співпраці зі студентом, а не вплив на нього в процесі спільної діяльності, спрямованої на оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями, прагнучи налагодити ефективну суб'єкт-суб'єктну взаємодію. За такої позиції викладач виступав не лише носієм інформації, а й консультантом і організатором процесу набуття знань стосовно інформаційно-комунікаційних технологій та особливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Метою рефлексивно-продуктивного етапу методики формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти було набуття студентами досвіду інформаційної компетентності у професійних умовах.

Головне завдання рефлексивно-продуктивного етапу полягало в набутті знань стосовно інформаційно-комунікаційних технологій; оволодінні набором операційних умінь та навичок роботи з інформацією, уміння творчо підходити до проведення занять із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

На рефлексивно-продуктивному етапі реалізовувалася така педагогічна умова, як організація самостійної роботи студентів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Серед методів, що використовувалися на цьому етапі були: інтерактивні методи: кейс-метод, метод проектів; навчальне моделювання. Так, метод навчального моделювання ми використовували, здебільшого, під час підготовки й проходження педагогічної практики в закладі дошкільної освіти. Він полягає в підготовці й проведенні фрагментів занять для дітей різних вікових груп, що давало змогу студентам апробувати засвоєні знання стосовно інформаційно-комунікаційних технологій й набути умінь і навичок використання інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічній діяльності.

Види самостійної роботи студентів, що нами застосовувались під час проведення дослідження: домашні завдання; опрацювання літературних джерел; робота в комп'ютерних класах; оцінювання професійних ситуацій; підготовка конспекту лекцій і практичних завдань.

Отже, можна стверджувати, що організація самостійної роботи студентів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій навчає студентів самостійно знаходити необхідну інформацію, здійснювати її аналіз, систематизувати та вирішувати поставлені завдання, що позитивно впливає на формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій забезпечувало прискорений та одночасно якісний освітній процес, оскільки, засвоюючи матеріал, виконуючи практичні завдання, студенти ставали не пасивними слухачами, а активними учасниками процесу підготовки до професійної діяльності.

Підсумковий етап педагогічного експерименту було спрямовано на уточнення, конкретизацію, узагальнення й оформлення результатів педагогічного дослідження, перевірку методики формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Завданням контрольного етапу педагогічного експерименту було: виявлення ефективності розробленої методики формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти; оцінка впливу запропонованих нами педагогічних умов на формування досліджуваної якості.

Рівень сформованості інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти визначався за допомогою того самого діагностичного інструментарію, що й на констатувальному етапі експерименту.

Після проведення формувального етапу педагогічного експерименту було визначено результативність цієї роботи. Оцінку сформованості

інформаційної компетентності студентів в експериментальних і контрольних групах було здійснено за допомогою комплексу дослідницьких методів і методик: спостереження, бесід, анкетування.

Як засвідчили результати констатувального етапу педагогічного експерименту, на початку експериментальної роботи між студентами експериментальних та контрольних груп за рівнем сформованості інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти суттєвих відмінностей не було.

Спостереження за участю студентів експериментальної групи у лекційних і практичних заняттях, аналіз виконання різних комп'ютерних завдань виявили активне заохочення майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у діяльність, що вимагала застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Результати контрольного етапу педагогічного дослідження продемонстрували якісне та кількісне поліпшення знань студентів.

Студенти експериментальної групи свідомо продемонстрували достатньо повні, глибокі, системні знання інформаційно-комунікаційних технологій, оперували поняттям «інформаційна компетентність», не змішуючи його з іншими подібними дефініціями, в моделюванні планів-конспектів занять до основних освітніх ліній завжди намагалися використовувати інформаційно-комунікаційні технології.

Результати дослідження засвідчують якісне зростання рівнів сформованості інформаційної компетентності серед студентів експериментальної групи.

Так, творчий рівень сформованості інформаційної компетентності виявили 18,5 % (порівняно з 7,9 % на початку експерименту); продуктивний рівень – 61,4 % (порівняно з 53,2 %); репродуктивний рівень – 17,1 % (порівняно з 38,9 %).

Зміни в рівнях сформованості інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти контрольної групи не суттєві: творчий

рівень збільшився з 7,6 % на початку експерименту до 8,3 % наприкінці дослідження, продуктивний рівень з 55,7 % – до 57,8 %, кількість студентів з репродуктивним рівнем зменшилась з 36,7 % до 35,6 %.

Отримані результати дають змогу стверджувати, що усвідомлення студентами застосування інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічній діяльності залежить як від специфіки їхньої професійної підготовки, так і від особливостей організації освітнього процесу у закладі вищої освіти наближеного до реальної професійної діяльності, демонструючи позитивну динаміку сформованості інформаційної компетентності.

Таким чином, ми можемо констатувати, що важливим підсумком експериментального дослідження є підтвердження ефективності впливу обґрунтованих педагогічних умов на формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

3.3. Методичні рекомендації щодо формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти

Стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого та безпечного користування ними. Майбутнє суспільство все більше спиратиметься на інформаційно-комунікаційні технології: хмарні, веб-технології, смартфони та інші гаджети.

Організація фахової підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти передбачає орієнтацію на подальшу професійну діяльність у контексті застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, впровадження якісно нових, дієвих дидактичних моделей, спрямованих на формування ключових компетентностей молодого фахівця [73, с. 53].

У наукових джерелах інформаційну компетентність визначено як складну інтегративну якість особистості, що включає сукупність знань,

умінь і навичок виконання різних видів інформаційної діяльності (збір, аналіз, перетворення, зберігання, пошук й поширення інформації) [78].

З'ясовано, що формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти – це складний багатофункціональний інтегрований процес, спрямований на усвідомлення студентами мотивів, потреб інформаційної діяльності, поєднання теоретичної та практичної складових професійної підготовки, введення у зміст навчання педагогічних дисциплін інформаційної складової, що забезпечує збереження, обробку, передачу та відображення необхідної інформації [7, с. 129].

Інформаційна компетентність вихователя вимагає широке використання комп'ютерної техніки, електронних варіантів навчальних матеріалів, освітніх програм, педагогічних технологій творчого характеру.

Майбутній вихователь має володіти необхідною підготовкою для коректної диференціації можливостей дітей дошкільного віку, залежно від індивідуальних особливостей, мотивації, вікових і психологічних особливостей.

Формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти припускає: освоєння ними знань і умінь у сфері інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій; уміння орієнтуватися в інформаційно-освітньому середовищі, аналізувати інформацію, здійснювати рефлексію власної діяльності та її результатів [46, с. 3].

Формуючи інформаційну компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти доцільно: педагогічно виважено та методично вмотивовано поєднати традиційні методи навчання та інноваційні технології; використовувати інформаційно-комунікаційні технології не лише в освітньому процесі, а й для професійного зростання та вдосконалення, в організації та управлінні освітнім процесом; залучати технології дистанційного навчання, сучасних методів і засобів контролю; створювати електронні освітні ресурси навчального призначення; залучати майбутніх

вихователів до самостійної організації власної інформаційної діяльності; включити основи медіаосвіти до програм та курсів закладів вищої освіти [39, с. 112].

У цьому контексті перед викладачами закладів вищої освіти постає проблема поєднання традиційних методів навчання з новими педагогічними технологіями, спрямованими, зокрема, на формування в студентів інформаційної компетентності у процесі викладання конкретних дисциплін.

Рекомендуємо майбутнім вихователям закладу дошкільної освіти використовувати різноформатний інформаційний контент для формування умінь критичного сприймання, аналітичного опрацювання, оцінювання достовірності та об'єктивності інформації: відеоролики; ментальні карти; анімаційні фільми; відеокліпи; веб-квести; скайп-конференції; флеш-ігри, тощо.

Звертаємо увагу на те, що діяльність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти передбачає: роботу з інтернет-бібліотеками, ілюстрування навчального матеріалу, обробку даних – дидактичні матеріали з екрану, використання відео-матеріалів як основи формування інформаційної компетентності.

Отже, формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти – є важливою складовою його професіоналізму. Системне, цілісне уявлення про інформаційну компетентність дозволяє цілеспрямовано та ефективно організувати освітній процес, ухвалювати ефективні рішення в професійній діяльності, цілеспрямовано та системно розвивати особистість дитини дошкільного віку.

Висновки до третього розділу

У роботі педагогічні умови розглянуто як сукупність факторів, що забезпечують успішне формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

До педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти відносимо:

- 1) Створення інформаційно-освітнього середовища націленого на формування потреби в інформаційній компетентності шляхом організації освітньої діяльності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти;
- 2) Забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем та студентами у процесі формування інформаційної компетентності;
- 3) Організація самостійної роботи студентів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій під час та поза аудиторної діяльності.

Ефективність формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти буде вищою, якщо описані нами педагогічні умови будуть реалізовуватись в освітньому процесі закладу вищої освіти одночасно.

Експериментальне дослідження здійснювалось на базі Навчально-наукового інституту педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, і охопило 55 студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ОС «Магістр» денної та заочної форм навчання, з яких 25 – в експериментальній (ЕГ) та 30 – у контрольній (КГ) групі.

Узагальнення результатів констатувального етапу дослідження дає підстави визначити три рівні сформованості інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти: творчий, продуктивний та репродуктивний.

Метою формувального етапу експерименту була апробація запропонованих педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Підсумковий етап експерименту було спрямовано на уточнення, конкретизацію, узагальнення й оформлення результатів педагогічного дослідження, перевірку методики формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Завданням контрольного етапу експерименту було: виявлення ефективності розробленої методики формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти; оцінка впливу запропонованих нами педагогічних умов на формування досліджуваної якості.

Результати дослідження засвідчують якісне зростання рівнів сформованості інформаційної компетентності серед студентів експериментальної групи. Як засвідчили результати констатувального етапу експерименту, на початку експериментальної роботи між студентами експериментальних та контрольних груп за рівнем сформованості інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти суттєвих відмінностей не було.

Результати контрольного етапу педагогічного дослідження продемонстрували якісне та кількісне поліпшення знань студентів.

У роботі розроблені методичні рекомендації щодо формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти, в яких зазначено, що діяльність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти передбачає: роботу з інтернет-бібліотеками, ілюстрування навчального матеріалу, обробку даних – дидактичні матеріали з екрану, використання відео-матеріалів як основи формування інформаційної компетентності.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Результати наукового пошуку свідчать про успішне виконання сформульованих завдань і досягнення мети дослідження, що дає підстави для переконливих та обґрунтованих узагальнень і висновків.

1. Проаналізувавши інформаційну компетентність вихователя у контексті модернізації сучасної системи дошкільної освіти необхідно зазначити, що характерною рисою сучасного стану розвитку суспільства – є швидке проникнення інформаційних технологій в усі сфери громадського життя. Нові інформаційні технології все ширше використовуються як суспільний продукт, який забезпечує інтенсифікацію прискорення науково-технічного прогресу, розвиток педагогічної науки, демократизацію суспільства.

Головною метою підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти в умовах інформаційного суспільства стає не одержання ними відомостей у вибраній вузькоспеціальній сфері, а набуття та розвиток певних компетентностей, які повинні забезпечити можливість адаптуватися в умовах динамічного розвитку сучасного світу.

Професійну компетентність вихователів закладу дошкільної освіти визначають як здатність розв'язувати завдання професійної діяльності на основі фахових знань і умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно важливих якостей.

Однією з базових компетентностей майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти, як і будь-якої особистості, є інформаційна компетентність.

Нині, інформаційна компетентність заслуговує на особливу увагу тому, що саме вона дає можливість особистості бути сучасною, активно діяти в інформаційно-освітньому середовищі.

Державні нормативні документи наголошують на необхідності набуття інформаційної компетентності майбутніми вихователями, а саме: Закон

України «Про вищу освіту», Проект Концепції розвитку освіти до 2025 року, концептуальні засади реформування освіти «Нова українська школа».

Інформаційна компетентність – це вміння розв’язувати відповідні завдання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

У структурі інформаційної компетентності вихователя, науковці виділяють три складові: інформаційну; комп’ютерну або комп’ютерно-технологічну; процесуально-діяльнісну. Дана сукупність складових інформаційної компетентності має бути доповнена особистістними якостями майбутнього фахівця, які виражають здатність до успішного здійснення професійної діяльності.

До структури інформаційної компетентності вихователів закладу дошкільної освіти належить: комп’ютерна грамотність (робота з текстовим редактором, Microsoft Power Point, мультимедіа); поглиблення знань (використання мережі Інтернет для самоосвіти, дистанційна освіта, професійні соцмережі, пошукові сервіси, електронна пошта); використання інформаційно-комунікаційних технологій в дошкільній освіті (безпека, електронні іграшки, організація інформаційно-освітнього середовища, тощо).

2. З’ясовуючи особливості формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у закладі вищої освіти варто зазначити, що фахова підготовка вихователя нового типу можлива лише за умови наближення навчання у закладі вищої освіти до реальної професійної діяльності, оскільки становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти визначається, в першу чергу, постійним удосконаленням його професійних компетенцій.

Досліджено, що методологічною основою формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у закладах вищої освіти виступають сучасні підходи щодо наукового пізнання: системно-діяльнісний, особистісно зорієнтований, інтегративний, середовищний та компетентнісний.

Для реалізації особистісно зорієнтованого підходу до навчання необхідно створити певні умови навчання, до яких можна віднести: наявність інформаційно-освітнього середовища, забезпечення внутрішньої мотивації навчання, використання різних форм занять та інформаційно-комунікаційних технологій, створення нестандартних ситуацій, а також урахування індивідуальних особливостей кожного студента.

Сутність інтегративного підходу полягає в тому, що майбутній вихователь закладу дошкільної освіти може навчатися як аудиторно, так і самостійно, а також працювати із запропонованою йому індивідуальною навчальною програмою, що включає в себе цільову програму дій, банк інформації та методичне керівництво для досягнення поставлених дидактичних цілей.

Упровадження ідей середовищного підходу у професійну підготовку майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти відкриває можливість вільного вибору студентом змісту й форм діяльності, що дозволила б йому досягнути найбільшого успіху, найвищого самовираження з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Упровадження компетентнісного підходу щодо формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти, виводять на перше місце особистісні якості, що дозволяють людині бути успішною в суспільстві.

Інформаційна компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти – це якість особистості використовувати на практиці інформаційно-комунікаційні технології для задоволення власних індивідуальних потреб і вирішення професійних завдань.

Важливо спрямовувати майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти на осмисленість набуття інформаційної компетентності, тобто вміти користуватися інформаційними технологіями, Інтернет-ресурсами, вміти самостійно шукати, опрацьовувати, зберігати та передавати інформацію застосовуючи сучасні інформаційно-комунікаційні технології.

3. У магістерській роботі педагогічні умови розглянуто як сукупність факторів, що забезпечують успішне формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

До педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти віднесено:

1) Створення інформаційно-освітнього середовища націленого на формування потреби в інформаційній компетентності шляхом організації освітньої діяльності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти;

На наш погляд, інформаційно-освітнє середовище – це складова частина і технологічна основа освітнього середовища та частина інформаційного простору, а її ключовим компонентом виступає комп'ютер, що є засобом здобуття інформації, її обробки та оновлення знань і характеризується доступом до інформаційних ресурсів: чати, електронна пошта, презентації, що значно збагачує взаємодію суб'єктів середовища.

2) Забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем та студентами у процесі формування інформаційної компетентності.

Досліджено, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій докорінно змінює роль і місце викладача, студента в освітньому процесі. Викладач перестає бути простим «ретранслятором» знань, а є співтворцем сучасних інноваційних технологій навчання, що перетворює його більшою мірою на наставника, радника.

Урахування індивідуальних особливостей майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти в освітньому процесі – це пристосування прийомів, методів і форм педагогічного впливу до індивідуальних особистостей кожного з метою забезпечення запрограмованого рівня розвитку.

3) Організація самостійної роботи студентів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій під час та поза аудиторної діяльності.

Сучасний майбутній вихователь закладу дошкільної освіти має бути здатним до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності, щоб відповідати вимогам ринку праці, він має уміти самостійно висувати та знаходити шляхи розв'язання проблем, у тому числі тих, що стосуються використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Ефективність формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти буде вищою, якщо описані нами педагогічні умови будуть реалізовуватись в освітньому процесі закладу вищої освіти одночасно.

4. Педагогічне дослідження здійснювалось на базі Навчально-наукового інституту педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, і охопило 55 студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ОС «Магістр» денної та заочної форм навчання, з яких 25 – в експериментальній (ЕГ) та 30 – у контрольній (КГ) групі.

Мета констатувального етапу експерименту полягала у необхідності визначити наявний стан розвитку інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у закладі вищої освіти на початку педагогічного експерименту. Під час проведення констатувального етапу педагогічного експерименту нами були використані такі методи дослідження: опитування, анкетування, вправи, методи самооцінки, тощо.

На першому етапі було проведене анкетування студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ОС «Магістр», що дало змогу з'ясувати ступінь зацікавленості проблемою інформаційної компетентності та інформаційно-комунікаційних технологій. Результати анкетування виявили незадовільний рівень зацікавленості студентів майбутньою професією, переважно негативне ставлення до освітніх модернізацій та пасивність щодо оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями.

Респондентам, залученим до експерименту, пропонувалися також конкретні практичні завдання з метою з'ясування повноти, глибини, системності знань стосовно інформаційно-комунікаційних технологій, а також рівня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, набором операційних умінь та навичок опрацювання інформації, тощо.

Узагальнення результатів констатувального етапу дослідження дає підстави визначити три рівні сформованості інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти: творчий, продуктивний та репродуктивний.

Експериментальна перевірка педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти передбачала використання методики формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної, яка має таку послідовність етапів: 1) організаційно-мотиваційний; 2) когнітивно-процесуальний; 3) рефлексивно-продуктивний. Кожен з визначених етапів передбачав реалізацію відповідних напрямів педагогічного супроводу.

Метою формувального етапу експерименту була апробація запропонованих педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Підсумковий етап експерименту було спрямовано на уточнення, конкретизацію, узагальнення й оформлення результатів педагогічного дослідження, перевірку методики формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Результати дослідження засвідчують якісне зростання рівнів сформованості інформаційної компетентності серед студентів експериментальної групи.

Як засвідчили результати констатувального етапу експерименту, на початку експериментальної роботи між студентами експериментальних та контрольних груп за рівнем сформованості інформаційної компетентності

майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти суттєвих відмінностей не було.

Результати контрольного етапу педагогічного дослідження продемонстрували якісне та кількісне поліпшення знань студентів.

Таким чином, ми можемо констатувати, що підсумком експериментального дослідження є підтвердження ефективності впливу обґрунтованих педагогічних умов на формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

5. У роботі розроблені методичні рекомендації щодо формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти, в яких зазначено, що діяльність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти передбачає: роботу з інтернет-бібліотеками, ілюстрування навчального матеріалу, обробку даних – дидактичні матеріали з екрану, використання відео-матеріалів як основи формування інформаційної компетентності.

Рекомендовано майбутнім вихователям закладу дошкільної освіти використовувати різноформатний інформаційний контент для формування умінь критичного сприймання, аналітичного опрацювання, оцінювання достовірності та об'єктивності інформації: відеоролики; ментальні карти; анімаційні фільми; відеокліпи; веб-квести; скайп-конференції; флеш-ігри, тощо.

Зазначено, що формування інформаційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти – є важливою складовою професіоналізму. Системне, цілісне уявлення про інформаційну компетентність дозволяє цілеспрямовано та ефективно організувати освітній процес, ухвалювати ефективні рішення в професійній діяльності, цілеспрямовано та системно розвивати особистість дитини дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія і практика в умовах вищого навчального закладу : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М-во освіти і науки України, НАПН України, Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. – Київ : Слово, 2014. – 368 с.
2. Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 26 жовтня 2017 р., Мукачєво / Ред.кол. : В.І.Кобаль (гол.ред.) та ін. – Мукачєво : МДУ, 2017. – 213 с.
3. Артемова Л.В. Модель ступеневої підготовки фахівця дошкільної освіти у вищих навчальних закладах / Л. В. Артемова, Ю. М. Косенко // Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства: матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції до 80-ї річниці НПУ ім. М.П. Драгоманова. – 2000. – Вип.1 – С. 84-86.
4. Байраківський А. І. Особливості самостійної роботи студентів в умовах запровадження комп'ютерних технологій у навчальному процесі / А. І. Байраківський, Н. І. Бойко // Болонський процес: трансформація навчального процесу у технології навчання : матеріали III міжнар. наук.-метод. конф., м. Київ, 26-27 жовтня 2006 р. / Держ. ун-т інформ.-комунікаційних технологій. – Київ, 2006. – С. 247-251.
5. Баловсяк Н. В. Інформаційна компетентність фахівця / Н. В. Баловсяк // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – № 5. – С. 21-28.
6. Бєх І. Д. Виховання особистості : у 2-кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. – Київ :Либідь, 2003. – 344 с.
7. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія / Г. В. Беленька. – Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 320 с.

8. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В. Ю. Биков. – Київ : Атіка, 2009. – 684 с.
9. Биков В. Ю. Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем / В. Ю. Биков, Ю. О. Жук // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Зб. наук. пр. – Вип. 1(5). – 2003. – С. 64-76.
10. Богуш А. М. Педагогічні нотатки та роздуми / А. М. Богуш. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПС.ЛТД», 2001. – 220 с.
11. Буйницька О.П. Використання інноваційних інформаційних технологій навчання у підготовці фахівців напряму підготовки «Педагогічна освіта» Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Освіта в інформаційному суспільстві: до 25-річчя шкільної інформатики», 13-14 травня 2010 р. – С. 125-128.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
13. Віттенберг К. Ю. Підготовка майбутніх вихователів засобами інформаційно-комунікаційних технологій до навчання дітей іноземних мов: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / К. Ю. Віттенберг; Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2010. – 275 с.
14. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – Київ : Академія, 2006. – 256 с.
15. Гавриш Н. Організація освітньої діяльності в дошкільному закладі, або як досягти балансу між традиціями та інноваціями / Н. Гавриш, К. Крутій // Вихователь-методист дошкільного закладу : спеціаліз. журн. – 2015. – № 8. – С. 4-10.
16. Головань М. С. Розвиток інформатичної компетентності студентів як педагогічної системи. Педагогічні науки : зб. наук. праць. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2008. – С. 88-96.
17. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1977. – 374 с.

18. Гончарова О.М. Організаційні форми, методи і засоби навчання в системі формування інформаційної культури учнів/ О. М. Гончарова // Комп'ютерно орієнтовані системи навчання. – Київ: вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2000. – №2. – С.282-285.

19. Горбунова Л. Н. Підвищення кваліфікації педагогів у галузі ІКТ в умовах розвитку шкільної освіти / Л. М. Горбунова, А. М. Семибратов / Педагогічна інформатика. – 2004. – № 3. – С. 3-10.

20. Горошко Ю. В. Проблеми та особливості впровадження вільного програмного забезпечення в навчальний процес / Ю. В. Горошко, А. О. Костюченко, М. І. Шкардибарда. – Комп'ютер у школі та сім'ї : наук.-метод. журн. – 2010. – № 7. – С. 8-10.

21. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної педагогічної освіти/ Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. – Вінниця : Планер, 2005. – 366 с.

22. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навчальний посібник / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко : за ред. Гуревича Р. С. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. – 348 с.

23. Гуревич Р. С. Формування інформаційної культури майбутнього вчителя / Р. С. Гуревич, В. В. Атаманюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ ; Вінниця : Вінниця, 2003. – Вип. 3. – С. 8-13.

24. Гуревич Р. С. Навчання у телекомунікаційних освітніх проектах (з досвіду роботи) : навчально-методичний посібник, для педагогічних працівників ПТНЗ, загальноосвітніх шкіл, ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної освіти / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко; за редакцією професора Р.С. Гуревича. – Вінниця, 2007. – 138 с.

25. Гушлевська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці / І. Гушлевська // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 22-24.
26. Дегтярєва Г. А. Інформаційно-комунікаційна компетентність педагога як засіб професійного самовдосконалення / Г. А. Дегтярєва // Педагогічні науки : зб. наук. праць / гол. ред. М. І. Степаненко; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2015. – Вип. 64. – С. 75-81.
27. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / А. М. Богуш, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш та ін.; за заг. ред. Н. В. Гавриш. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 368 с.
28. Драч І. І. Управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи: теоретико-методичні засади. Монографія / І. І. Драч. – Київ : «Дорадо-Друк», 2013. – 456 с.
29. Дяченко С. В. Підготовка майбутніх вихователів до формування основ комп'ютерної грамотності старших дошкільників : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / С. В. Дяченко; Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2009. – 225 с.
30. Жалдак М. І. Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання математики, фізики, інформатики : посіб. для вчителів / М. І. Жалдак, В. В. Лапінський, М. І. Шут. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – 182 с.
31. Жиліна Л.В. Використання інтерактивних моделей у професійній підготовці фахівців / Л. В. Жиліна, М. Ю. Кадемія // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2009. – № 24/25. – С. 124-130.
32. Життєва компетентність особистості // Науково-методичний посібник / За ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова та ін. – Київ : Богдана, 2003. – 520 с.
33. Жук Ю. О. Системні особливості освітнього середовища як об'єкт інформатизації / Ю. О. Жук // Інноваційні пошуки в сучасній освіті

: посібник / Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України; ред. Л. І. Даниленко, В. Ф. Паламарчук. – Київ : Логос, 2004. – С. 34-43.

34. Зайцева Т. Ю. Діяльність дошкільного навчального закладу в режимі інноваційного розвитку : посібник на допомогу працівникам дошкільних навчальних закладів / Т. Зайцева, Н. Юрчик. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 328 с.

35. Інформаційні технології – новий імпульс для пошуку парадигми майбутнього суспільства / А. Сіленко // Політичний менеджмент. – 2007. – №3. – С. 96-112.

36. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: термінологічний словник / М. Ю. Кадемія. – Вінниця : ТОВ «ЛАНДО ЛТД», 2009. – 212 с.

37. Кідіна Л. М. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі педагогічної практики : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. М. Кідіна; Слов'янський держ. пед. ун-т. – Слов'янськ, 2011. – 257 с.

38. Козяр М. М. Застосування мультимедійних телекомунікаційних технологій у навчально-виховному процесі / М. М. Козяр, А. Д. Кузик // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця, 2006. – Вип. 10. – С. 340-345.

39. Коломієць А. М. Інформаційна культура вчителя початкових класів : монографія / А. М. Коломієць. – Вінниця : ВДПУ, 2007. – 379 с.

40. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. (Бібліотека з освітньої політики) : монографія / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина та ін.; за заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : К.І.С., 2004. – 112 с.

41. Кузьменко В. Індивідуалізація виховання і навчання в дошкільних закладах: методичні рекомендації для дошкільних працівників / В. Кузьменко. – Київ : КМПУВ імені Б. Грінченка, 2002. – 44 с.
42. Лебедева М. В. Що таке ІКТ – компетентність студентів педагогічного університету і як її формувати / М. В. Лебедева, О. М. Шилова // Інформатика та освіта. – 2004. – № 3. – С. 96-100.
43. Литвинова С. Г. Шляхи формування інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів-предметників / С. Г. Литвинова // Комп'ютер у школі та сім'ї. 2008. – № 2. – С. 8.
44. Логвіненко В. Г. Інтернет як засіб розвитку пізнавальної самостійності студентів / В. Г. Логвіненко // Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики. – Кривий Ріг : Видав. відділ НМетАУ, 2003. – Т. 3 (№ 3). – С. 204-207.
45. Морзе Н. ІК-компетентність викладачів та студентів як шлях до формування інформаційно-освітнього середовища університету / Н. Морзе, О. Буйницька, А. Кочарян // Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри / Н. Морзе, О. Буйницька, А. Кочарян – Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – С.151-196.
46. Ніколаєнко С. Інформаційна революція в освіті / С. Ніколаєнко // Вища школа. – 2005. – № 5. – С. 3-9.
47. Новий тлумачний словник української мови(у трьох томах). Том 1, А-К / укладачі: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – Київ, Вид-во «АКОНІТ» , 2006. – 926 с.
48. Овчарук О. В. Інформаційно-комунікаційна компетентність як предмет обговорення: міжнародні підходи / О. В. Овчарук // Комп'ютер у школі і сім'ї. – 2013. – № 7. – С. 3-6.
49. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – Київ : К.І.С., 2004. – С. 6-15.

50. Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ : монографія / Р. С. Гуревич, Г. Б. Гордійчук, Л. Л. Коношевський та ін.; за ред. проф. Р. С. Гуревича. – Вінниця : ФОП Рогальська І.О., 2011. – 348 с.
51. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. / За заг. ред. О. М. Пехоти. – Київ : А.С.К., 2001. – 256 с.
52. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / О. М. Пехота, В. Д. Будаєв, А. М. Старєва та ін. / за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. – Київ : А.С.К., 2003. – 240 с.
53. Плахотнік О. Компетентнісний підхід у ВНЗ: проблеми та перспективи / О. Плахотнік, О. Безносьок // Наукові записки. – Випуск 121. – Серія: Педагогічні науки. Частина II. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – С. 204-208.
54. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в освіті / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи; під заг. ред. О.В. Овчарук. – Київ : К.І.С., 2004. – С. 67.
55. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. Пометун // Рідна школа. – 2003. – № 5. – С. 65-69.
56. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., спеціальність «дошкільне виховання» / Т. І. Поніманська, І. М. Дичківська. – Київ : Видавничий дім «Слово», 2004. – 352 с.
57. Поніманська, Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. І. Поніманська. – Київ : Академвидав, 2006. – 456 с.
58. Рамський Ю. С. Вивчення інформаційно-пошукових систем мережі Інтернет : навч. посіб. / Ю. С. Рамський, О. В. Резіна. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – 60 с.

59. Рибалко Л. С. Методолого-теоретичні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя (акмеологічний аспект) : монографія / Л. С. Рибалко. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2007. – 442 с.

60. Рибка Ю. В. Формування професійної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу // Переяславская рада: ее историческое значение и перспективы развития восточно-славянской цивилизации : сб. науч. трудов: по матер. VI Междунар. науч.-практ. конф. 15-16 декабря 2011 г. / Под ред. А. Г. Романовского, Ю. И. Панфилова. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2012. – С. 261-264.

61. Родигіна І. Реалізація компетентнісного підходу до навчання / І. Родигіна // Освіта і управління. – 2004. – № 3-4. – С. 18-22.

62. Розіна І. І. Педагогічна комп'ютерно-опосередкована комунікація. Теорія і практика / І. М. Розіна. – Мелітополь : Логос, 2005. – 460 с.

63. Рудік А. Настільна книга вихователя методиста ДНЗ / уклад. О. А. Рудік. – Харків : «Основа», 2010. – 331 с.

64. Семчук С. І. Актуальні питання формування комп'ютерної компетентності фахівців дошкільної освіти / С. І. Семчук // Наука і освіта : наук.-практ. журн. (Педагогіка) / Півд. наук. Центр АПН України. – 2011. – № 4. – С. 379-382.

65. Сисоєва С. О. Інформаційна компетентність фахівця: технології формування: навч.-метод. посіб / С. О. Сисоєва, Н. В. Баловсяк. – Чернівці : Технодрук, 2006. – 208 с.

66. Сисоєва С. О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу: монографія / С. Сисоєва. – Хмельницький: ХГПА, 2008. – 324 с.

67. Спірін О. М. Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики [Електронний ресурс] / О. М. Спірін // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – № 5 (13). – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/3733/2/09somt10.htm>

68. Стефаненко П. Дидактичні особливості дистанційного навчання у вищій школі / П. Стефаненко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – № 1. – С. 22-32.

69. Таран І. Б. Інтерактивні технології як основа підготовки майбутніх вихователів ДНЗ / І. Б. Таран, О. Д. Рейпольська // Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної заочної конференції (18 вересня 2015 року). – Маріуполь, 2015. – С. 51-53.

70. Таран І. Б. Інформаційно-комунікаційна компетентність майбутнього вихователя дітей дошкільного віку / І. Б. Таран // Наукові записки. – Кіровоград : РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2013. – Вип. 121. Серія: Педагогічні науки, Ч. II. – С. 308-312.

71. Таран І. Б. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в дошкільній освіті: навчальний посібник з дисципліни «Сучасні інформаційні технології в дошкільній освіті» / І. Б. Таран; Інститут проблем виховання НАПН України. – Бердянськ: Видавець Ткачук А. В., 2015. – 168 с.

72. Тимофєєва І. Б. Я у світі комп'ютерної грамоти (методичні поради) / І. Б. Тимофєєва. – ТОВ «ППНС», Маріуполь, 2017. – 136 с.

73. Трубочова С. Е. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі / С. Е. Трубочова // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики : кол. монографія / Н. М. Бібік [та ін.] ; під заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : К.І.С., 2004. – С. 53-58.

74. Федорчук В. М. Розвиток комунікативної компетентності викладача. Соціально-психологічний тренінг : навч.-метод. посіб. / В. М. Федорчук. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2004. – 240 с.

75. Федорук Г. М. Компетентність як педагогічна категорія / Г. М. Федорук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми :

зб. наук. пр. / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2011. – С. 465-469.

76. Федорук Г. М. Проблема формування інформаційно-комунікаційної компетентності особистості в контексті сучасних освітніх підходів / Г. М. Федорук // Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень : зб. наук. пр. / Редкол.: Р. С. Гуревич. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. – С. 107-111.

77. Фіцула М. Педагогіка : навчальний посібник / М. Фіцула. – Київ : Академія, 2000. – 544 с.

78. Чекан О. І. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку засобами комп'ютерних технологій: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 / О. І. Чекан; Міжнар. екон.-гуманіт. ун-т ім. акад. Степана Дем'янчука. – Рівне, 2014. – 253 с.

79. Чемерис І. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності й компетенції / І. Чемерис // Вища освіта України. – 2006. – № 2. – С. 84-88.

80. Шишкіна М. П. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх вчителів початкових класів у вищому навчальному закладі / М. П. Шишкіна, В. П. Татауров // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2011. – Вип. 8. – С. 304-310.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ОС «Магістр» щодо виявлення зацікавленості інформаційною компетентністю

1. Як Ви розумієте поняття «інформаційна компетентність вихователя?»
2. Які особливості інформаційної компетентності майбутнього вихователя?
3. Від чого залежить розвиток інформаційної компетентності майбутнього вихователя?
4. Які якості та навички стосовно майбутньої професії Ви бажали б поліпшити?
5. Чи впливає на розвиток інформаційної компетентності студента освітній процес?
6. Які зміни до організації процесу формування інформаційної компетентності Ви б впровадили?
7. Чи є важливою інформаційна компетентність для фахової підготовки майбутнього вихователя?
8. Чи будете застосовувати інформаційно-комунікаційні технології під час проходження педагогічної практики?
9. Чи зацікавлені Ви в оволодінні сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями?
10. Чи знаєте Ви як працювати з новітніми електронними приладами у закладів дошкільної освіти?
11. Оцініть повноту своїх знань стосовно інформаційно-комунікаційних технологій? Підкресліть: добре знаю; не дуже добре знаю; не маю системних знань.
12. Які б Ви застосовували нові методи та форми як вихователь?
13. Чи застосовують на заняттях викладачі фахової підготовки інформаційно-комунікаційні технології?
14. Чи здійснюєте Ви самостійно завдання, застосовуючи інформаційно-комунікаційні технології?

Дякуємо за співпрацю!

**Анкета для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
ОС «Магістр» щодо виявлення зацікавленості
інформаційно-комунікаційні технологіями**

1. Як Ви розумієте поняття «інформаційно-комунікаційні технології» ?
2. Які особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітній діяльності майбутнього вихователя?
3. Від чого залежить розвиток інформаційно-комунікаційні технології у вищій школі?
4. Як інформаційно-комунікаційні технології впливають на розвиток інформаційної компетентності студента?
5. Чи є важливим використання інформаційно-комунікаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вихователя?
8. Чи будете Ви застосовувати інформаційно-комунікаційні технології під час проходження педагогічної практики?
9. Маєте зацікавленість оволодіти сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями?
10. Оцініть повноту своїх знань стосовно інформаційно-комунікаційних технологій? Підкресліть: добре знаю; не дуже добре знаю; не маю системних знань.
11. Чи застосовують на заняттях викладачі фахової підготовки інформаційно-комунікаційні технології?
12. Чи виконуєте Ви самостійно завдання, застосовуючи інформаційно-комунікаційні технології?

Дякуємо за співпрацю!